

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა ღამს.

№ 27

ივლისი 4 1899 წ.

№ 27

შინაარსი: ჩვენი მწერლობის წვრილმანები ნ. ელიავასი — სხვა და — სხვა ამბები. — „კვალის“ კორესპონდენციები. — საზღვარ გარეთ — რწმენა ლექსი ა — რე საბელიანისა. — ეგროპის ძველი და ახალი მეურნეობა ფ. პატრიშვილისა — მცირე წლოვან დამნაშავეთა თავშესაფარი ზემო აგჭაღოში — რისა — საქველმოქმედო საქმე — და კვალის ფოსტა.

რედაქციის ადრესი: არცილერის ქუჩა № 5, იმის ბირდაბირ, სადაც წინეთ რედაქცია იმყოფებოდა.

28 ივლისს, დილის 9 საათზე და 25 წუთზე, აბასთუმანს გარდაცვალა მისი იმპერატორეზითი უმაღლესობა მემკვიდრე ცესარევიჩი დიდი მთავარი გიორგი ალექსანდრეს ძე.

განსვენებული დიდი მთავარი დაიბადა 1871 წლის 27 აპრილს და ტახტის მემკვიდრეთ გამოცხადდა მისი იმპერატორეზითი უდიდებულესობის ხელმწიფე იმპერატორის სამეფო ტახტზე ასელის დღეს. იმოგზაურა აღმოსავლეთში, მოიარა საბერძნეთი, ეგვიპტე, სამხრეთი და ჩრდილოეთი ინდოეთი და მას შემდეგ, შეიღწა წელიწადზე მეტია, ავთმყოფობისა გამო ცხოვრობდა კავკასიაში, აბასთუმანს. მის სასახლეში აბასთუმანს, დაცულია ძვირფასი წიგნთ-საკაცი კავკასიის წარსულისა და აწიოდელ მდგომარეობის შესახებ. დიდ მთავრის შუამდგომლობით, სხვათა შორის, დიდძალი ფული იქმნა გადაღებული კავკასიის მღვდის ასაწერათ და დასურათებულ კატალოლის გამოსაცემათ. მისი იმპერატორეზითი უდიდებულესობის მფარველობისა გამო მრავალი ძვირფასი შრომა დაიბეჭდა კავკასიისა, მისი ბუნების მეტყველებისა და და ეტნოგრაფიის შესახებ.

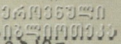
მიზეზი მემკვიდრე ცესარევიჩის გარდაცვალებისა ის ყოფილა, რომ ყელიდან უცბათ სისხლი ჩამოსქდომია. ტახტის მემკვიდრეთ დაინიშნა მისი უმცროსი ძმა, დიდი მთავარი მიხეილ ალექსანდრეს ძე.

№ VI „ჯუჯილისა“ გამოვიდა და დაურეგდება ხელის მომწერლებს.

ჩვენი მწერლობის წვრილმანები.

წვენი ცხოვრების განუფითარებლობა ბევრ რასმეს ასევე დაღს, ბევრ ახირებულეზს წარმოგვიდგენს თვალწინ, და ასეთი ახირებულეზა პრესაში, პუბლიცისტიკაშიც იჩენს ხოლმე თავს. აი სწორეთ ასეთ ახირებულ ნიძუშებს გვინდა მივაქციოთ დღეს მკითხველის ყურადღება. ხშირათ ისეთ ახრებს გვაჩვენებს, რომ გიკვირს და ვერ აკისხნია საიდან შემოუტანიათ იგი. თუ არ ახირებულნი აბა რა ეუწოდოთ ისეთ ახრებს, ვითომ ჩვენი საზოგადოების ნაწილ-ნაწილათ, პარტიებათ დაყოფა ბანკის მიზეზი იყოს, თავად-აზნაურობის ხელიდან მაწების დაკარგვაც იმავე ბანკის წყალობა? ნამეტანი სწავლა მავნებელია, სკოლების ასეთი თუ ისეთი მოწყობა (ტიპი) არის მიზეზი პროლეტარიატის მაცლინებისო, ჩვენებური სახალხო სკოლები ჩარჩ-ბაცაცებს ზრდანო და სხვ.

აი ასეთ ახრებს ხედება მკითხველი ჩვენ მწერლობაში და გვეგონია ცადვით არ უნდა ჩაგვეთვალოს მათი გადახედვა, გადაშენჯვა, ვინც უნდა იყოს მათი გამომთქმელი და საცა უნდა იყოს დაბეჭდილი. პირ-

ველ წერილში „საბანკო ფილოსოფიაზე“ შეეხებოდეთ, რადგან ეს კითხვა დღეს საქირბოროტოთ გადაქცეულია. ავიღოთ „აკაკის კრებულის“ № III. ამ წიგნში დასტამბულია რედაქტორის წერილი სათაურით „დღევანდელი ჩვენი საქირბობა“. ყოველი ქართველი დიდი ყურადღებით მოისმენს, რა მიაჩნია ჩვენ მცხოვრებელ საყვარელ მგოსანს დღევანდელ საქირბობათ. წერილის ბოლოდან ვტყობილობთ, რომ დღევანდელი საქირბობა ქალების აღზრდა ყოფილა. ჩვენი დედები უცხო ნიადაგზე იზრდებიან, ღირსეულ დედობას ვერ უწევენ შეილებს და ამიტომ შეილებიც აღდილობთ ადგებიან გადაგვარების გზასო კარგი და პატიოსანი! სწორეთ საქირბოა ქალების აღზრდა და ამის წინააღმდეგ ვერაფერს ვიტყვი (შეიძლება კი არ დაეთანხმოდეთ ავტორს წარსულის იდეალათ წარმოდგენაში, მარა ამაზე სხვა დროს).

სანამ ამ აზრამდის მიგვიყვანდა ბ. აკაკი გზა და გზა თუქმის მთელ ჩვენ თანამედროვე ცხოვრებას შეეხრა და შეეცადა მისი აკარგვიანობის მიზეზებიც აეხსნა და ამან მიიქცია ჩვენი ყურადღება. დღევანდელ საქირბობაზე მასლაათის მიზეზი მიუცია ბ. აკაკისთვის ქუთაისის ბანკს და იქიდან გამოსატანი ფულის მოხმარებას. ის დაბეჯითებით გვეუბნება, რომ ბანკი მხოლოდ წახედულობით დაარსებულა ჩვენში, იგი სრულიად არ ყოფილა საქირბო, ამიტომაც ვერ ისარგებლა თავად-აზნაურობამ მით, როგორც საქირბო იყო, მით უმეტეს „სახაფანგო წესდება“ ჰქონდა და აი ამან გაანადგურა ჩვენი თავად-აზნაურობაო. ეს კიდევ არ აკმარა საბრალო ბანკს; ამავე ბანკის ბრალია თურმე ჩვენი სტუდენტობის და ნასტუდენტობის გათახსირება, ინტელიგენციაში შურისა და მტრობის ჩამოგდება და სხვ. და სხვ.

„ამ ოც და ათი წლის წინათ ჩვენში ინტელიგენციას, ანუ როგორც მაშინ უწოდებდნენ, სტუდენტებს დიდი სახელი და ძალა ჰქონდათ. იმათი მაშინდელი მოღვაწეობა დღესაც სამაგალითოთ მიაჩნიათ და აქამომდე ნაყოფიერათ თელიან. ამ სახიფათო ბანკმა ქონებრივ სიგლანაკე ვარდა... შეგეტოპია წნეობრივ სიგლანაკეში და ნელ-ნელა გვითრევს...“ „ეს ის ზღაპრული გველგეშაპია, რომელიც საყდარს შემოვეგებებოდა და შიგ ალარაის უშეებდა ხოლმე!“

როგორც ხედავთ ყველა ამ უბედურებათა მიზეზი ბანკია, და ძერე ვინ დაარსა იგი ჩვენში, ვინ დალუბა ერი? ვინ და ჩვენმა ძველმა, დღეს მობერებულმა, ინტელიგენციამ, სწორეთ იმ ნასტუდენტობა, რომელთა თანხმობით მოქმედება დღესაც იტაცებს პოეტ-პუბლიცისტს, სწორეთ იმ თაობამ, რომლის თავიანის ცემასაც თხოულობს დღეს

ჩვენგან ბ. აკაკი. რა გინდ ბევრი რამ ჰქონდეს გვეთებული ამ თაობას სხვა სფერაში, თუ ბ. აკაკის მსჯელობას მივიღებთ, მარტო ამ ბანკის დაარსებისთვის არის იგი დასაგმობი. ამისთანა უბედურება დაგვმართეს, და კიდევ თაყვანი ვცეთ?! ვერ არის მგონი ლოლიკური დასკვნა...

ჩვენ არ გვგონია ბანკი იმდენი ძალის მექანი იყოს, რამდენსაც მას აწერენ. როცა თავად აზნაურობას მუქთი მუშა ხელი ჩამოართვეს, როცა ნატურალური მეურნეობა შეირყა, ბანკი აუცილებელი საქირბობა შეიქნა ამ რაინდი წოდებისათვის, რომელსაც ცხოვრება უნდოდა და მასალა კი არა ჰქონდა. მას ჰქონდა მიწა-მამული და სწორეთ ამას მიაწვდა; ამ დროს მიწამაც აიწია ფასში და რა გასკვირველია, თუ შრომას მიუჩვენებდა წოდებამ მამულის დახურდავებას მიჰყო ხელი. ჩვენ გვგონია, თავად აზნაურობა უბანკოთაც მოახერხებდა მამულის გაფლანგვას და თუ რამე ბრალი აქვს აქ ბანკს, მხოლოდ ის რომ მან ეს პროცესი ცოტათი დააჩქარა. რამდენმა მემამულემ მოახერხა უბანკოთ მამულის გაბნევა, ამის მაგალითი ჩვენც ბევრი ვიცით და ბ. აკაკიმაც. ერთი ჩვენი პოეტის ბიოგრაფი, დიდ ღვაწლათ უთელის ამ პოეტს, რომ მან თავისი მიწები ნაჭერ-ნაჭერათ მიჰყიდა გლეხებს; ამას ჩადიოდნენ არა მარტო პოეტები! მიწების ხელიდან ხელში გადასვლა ბანკის გარეთაც ხდება, ამის მიზეზი ბანკი კი არა, მიწის საქონლათ გარდაქცევა, მიწათ მფლობელი წოდების უკან ჩამორჩენაა. ამიტომ არც ძველ თაობას ეუკიჟინებთ ბანკის დაარსებას. ბანკის დაარსება ჩვენში ისეთივე წამხედურობა იყო, როგორი წამხედურობითაც ვითარდება მთელი ჩვენი ცხოვრება, და ეს „წამხედურობა“ კი აუცილებლობის შედეგია. თუ ბანკი საზიანო შეიქნა რაინდი წოდებისათვის, მაგიერში მან ხელი შეუწყო ახალი კლასის აღორძინებას და ეს არის მისი აქტივი. თუ მარტო თავად-აზნაურობის ინტერესების დამცველის თვლით შევხედავთ ბანკს, მაშინ მან მეტი ზარალი მოიტანა, მაგრამ ჩვენ უარ ვყოფთ ასეთ თვალთახედვის ისარს.

სახაფანგო წესდებაზე მსჯელობაც, უნდა გამოეტყდეთ, სრულიად გაუგებარია ჩვენთვის. ფულს გაძლევს ბანკი სესხათ და დროზე პროცენტის შემოტანას თხოულობს — რა არის აქ სახაფანგო? თუ საფანგია ისევ თავად-აზნაურობის მდგომარეობაა აქ საფანგო. ძველი ფეოდალი, ოდონდ ფული კი ჩაიგდას ხელში და გადახდას როდილა ფიქრობს, ან კი საიდან შეძლებს, როცა ეს ფული მამულს გარეთ დაიხარჯა; ჩვენ თავად-აზნაურობას საფანგი ხომ ისტორიის მსვლელობამ დაუგო, რომლისთვისაც, ეს წოდება (დღეს) საქირბო აღარ არის და ისერის იქითკენ საიდა-

ნაც ამოსვლა ძნელია. თავად-აზნაურობისაკან მიწე-
ბის სხვა წოდებათა ხელში გადასვლა ჩვენი დროის
აუცილებელ ტენდენციათ გამხდარა. სამწუხაროთ ეს
კათხვა ჩვენში გამოაურკვეველია, და ციფრებით ვერ
დავასაბუთებთ. ხოლო აშკარაა ის, რომ სხვა წოდებაი
მიწების სივრცე მატულობს, თავად-აზნაურთა კი კლე-
ბულობს. ამას ყველა ზერელე მკვლევარიც ამჩნევს.
განსამარტებლათ მოვაყვანთ ციფრებს რუსეთის შე-
სახებ და გვეგონია, ამ შემთხვევაში ჩვენი და რუსე-
თის აზნაურობა ერთ გზას ადგია.

რუსეთის 45 გუბერნიაში თავად-აზნაურობას
ეკუთვნოდა:

1859 წ.—79.103 ათასი დესეტინა¹⁾

1896 —55.544 — — —

36 წლის განმავლობაში თითქმის მესამედი
(30₀%) სხვა წოდებათა ხელში გადასულა. ამასთან
შესანიშნავია, რომ სიჩქარე, რომლითაც მამული გა-
ურბის ხელიდან ამ წოდებას თანდათან მატულობს.

1859 წლიდან 77 მდე თავ.-აზ. დაკარგვია 12₀/%
(9.01 ათ. დ.) ე. ი. წელიწადში 0,7₀/%.

1877—91 წ. — 16₀/%, წელიწადში 1,1₀/%.

91—95 წ. — 5,3₀/% — 1,3₀/%.

გვეგონია ასეთია ჩვენი მემამულეთა ბედიც, მხო-
ლოთ საჭიროა ამ კითხვის გამოკვლევა.

რუსეთის თავად აზნაურობა დღემდე სახელმწი-
ფო ბანკით მაინც იყო ჩვენზე წინ, რომელიც უფ-
რო ფილანტროპიულ დაწესებულებას წარმოადგენს,
ვინემ კომერციულს თავისი მიზნით; ამისთანა ბანკი,
მგონი, ერთათ ერთაა დედამაწის ზურგზე, თითქმის
მეტ პროცენტს იძლევა, ვიდრე მსესხებელთ ახდე-
ვინებს, გულუხვია „ნედლიმკების“ შეწევნაზე და სა-
შინელი სიმძიმით აწევბა სახელმწიფო ბიუჯეტს ე. ი.
მეხარკე წოდებას, მარა ამანაც ვერ იხსნა რაინდი
წოდება...

უფრო საკვირველია, როცა ბანკს აბრალებენ
საზოგადოების დათიშვას, დიფერენციალს, რომელ-
მაც ინტელიგენციაშიც იჩინა თავი. ასეთი ორიგი-
ნალური თეორიის წინააღმდეგ სერიოზული დავა
შეუძლებელია. კაცობრიობის განვითარების ქვა კუთ-
ხედათ ბანკის გამოცხადება მაინც ერთობ ორიგინა-
ლურია, ბანკს მართო ჩვენში მრავნეს! აი ბ. აკაკის
სიტყვები: „ღიან სწორეთ ბანკმა ჩამოაგდო ჩვენში
მტრობა, დაარღვია ის ერთობა და კავშირი, რომელ-
ზედაც ზემოთ მოგახსენებდით და აგვიმდგომია ცხოვრება.“

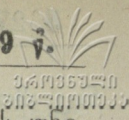
არ ვიცით, შეიძლება მართალიც იყოს ავტორი,
მარა საჭიროა ცოტათი მაინც დაასაბუთოს თავისი
აზრი; მანამდე კი ჩვენ ამ დიფერენციალს სასიამო-

ნო მოვლენათ მივიჩნევთ; იგი არის შედეგი და
ჩვენებელი საზოგადოების განვითარებისა, და ნატუ-
რალურ ინტელიგენციაზე ტირილი ნატურალურად
წარმოების მოტრფიალეთათვის დაგვითმია! ჩვენ სია-
მოვნებით შევეყურებთ ასეთ „დათიშვას“, დასდასათ
დაყოფას, ეს არის თავდები საზოგადოების წინ მსვლე-
ლობისა, და ამიტომ ვერც ის გარემოება შეგვაწუ-
ხებს, თუ ახალგაზდები კრიტიკის თვლით უყუ-
რებენ ძველებს (ბ. აკაკი ამაზეც წუხს!). პირიქით,
მხოლოთ ასეთი ახალგაზდობაა სასურველი და
სანატრელი; ამას შეუძლია რისამე გაკეთება, და
ამით იყო კარგი მე-60 წლების ახალგაზდებიც,
რომლებიც ისე მედგრათ შეებრძოლენ მაშინდელ ძველ
თაობას. სამწუხაროა, რომ დღეს სწორეთ, მაშინდე-
ლი ახლა თაობის საუკეთესო წარმომადგენელები
თხოულობენ თაყვანისცემას, ავტორიტეტის წინ და-
ჩიქებას, ცდილობენ მოჰკლან ახალი თავისუფალი
აზრი. სამწუხაროა და არა საკვირველი: ისტორია
მსვლელობაშია, მოძრაობაში; მამები და შვილები
ყოველთვის დაცილებული არიან ერთმანეთს; პარ-
ველთ, რაკი თვით ვერ აუყოლებიათ ფეხი ცხოვრე-
ბის განვითარებისათვის, უნდათ თვით ცხოვრება შე-
აჩერონ, და თუ ვერ აჩერებენ, მის განვითარებას მა-
ინც ვერ ამჩნევენ, და სულ უკან—გვეზიდებიან. მე-
ორენი კი უფრო თანამედროვეს და მომავალს მი-
ჩერებიან და ამასთან თუ საქმესაც-აკეთებენ—მა-
მების ძველი ღვაწლის საქებრათ აღარ ცალი-
ათ, ნამეტურ როცა თანამედროვე პირობებში შე-
ბრძოლებაც კი ჭარბებთ. არეციით რომელი ახა-
ლგაზდობა მიიჩნია ბ. აკაკის ძველების დამე-
მობათ, თითონ პირდაპირ არ ასახელებს; ამიტომ
მხოლოთ აპრიორულათ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ
აქ „კვალის“ ჯგუფა ჰყავდეს სახეში, „ივერიისა“ და
„მოამბის“ ახალგაზდები აჭარბებენ კიდევ ძველების
თაყვანის ცემაში. თუ ასეა, საჭიროა დაგვისახელოს
რომელი ძველი „ნასტუდენტარი“ შეურაცხყო ამ
ახალგაზდობამ უღირსათ, დაუშასაზურებლათ.

ჩემი აზრით „კვალისტების“ კრიტიკაზე და
„შეურაცხყოფაზე“ (თუ კი იყო ასეთი!) უფრო შე-
ურაცხყოფელია და დამამკირებელია ის ფაქტა, როცა
აკაკს და ილიას დამცველობას იღებს თავზე ვარისა
და ჩიორასთანა აელაბარში გაზრდილი მწერლები.
ნუ თუ, ასეთა ლაქტუცა ახალგაზდები თვით თქვენ
არ გვეკრიან ზიზღის?! ნუ თუ „ვარისთანა“ აღვირ
წახსნილი მწერლებია მომავალში თქვენი მემკვიდ-
რეები?

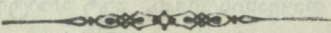
შეიძლება ვცდებოდე, მარა როცა ვარისა და
ძმათა მისთა წერილებს ვკითხულობ, ყოველთვის
მაგონდება ის ფილი, უგულო და მატყუარა ნათე-

¹⁾ ნაძვლები გამოკლებულია P. B. № 23, 98 წ.

საეები, რომლებიც სულთ მობრძვე მდიდარ მამიდას თუ ბიძიას ლოგინს ვარს შემორტყმიან და ერთი მეორეს უსწრებენ, დაარწმუნონ მომაკედავი თავის გრძნობებში—იქნება რამე გამოეტყუო. მართალია, ჩვენი ახალგაზდობის ერთი ჯგუფი დაურიდებელია კრიტიკაში, მარა სხვის კალთის ქვეშ მცხოვრებ ახალგაზდებზე ძველი ღვაწლის დაფასებაც უფრო იციან... სწორეთ მართალია ბ. აკაკი, როცა ბრძანებს: „შეიძლება კაცი დიდი ჭკუაგონების პატრონი იყოს, მაღალი ნიჭიერიც, რომელიმე საზენაო საქმეში დაგვირგვინებულ-სხივოსანი, მაგრამ ცხოვრებაში გამოსაყენებელი საწერილმანო კანონების კი უფიცი და უმეცარი“...

ნ, კლიაჯა.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ქ. ფოთში განუზრახავთ დაარსონ საკომერციო კურსები. დამარსებელნი არიან საურთიერთო ნდობის ბანკის ბუხალტერი ს. გიგინეიშვილი და ქალაქის გამგეობის ბუხალტერის თანაშემწე დ. ლულაძე. კურსები განიყოფებიან ორ ნაწილათ: თეორეტიული და პრაქტიკული. პირველი შეიცავს: საკომერციო არითმეტიკას, ბუხალტერიას, საკომერციო ეკონომიას, სავაჭრო კანონმდებლობას, საკომერციო მიწერ-მოწერას და ლამაზათ წერას. ხოლო მეორე შეიცავს პრაქტიკულათ საქმის წარმოების შესწავლას, რისთვისაც იქნება დაარსებული სავაჭრო კანტორა, ფიქტიური აზერაციები. თეორეტიული კურსის დასრულება შეიძლება ერთ წელიწადს. სწავლის ფუჯლია ათი თუმანი მთელი კურსისათვის, კურსები გაიხსნება პირველ სექტემბერს და მიიღებიან მოწაფენი ორივე სექციისა, რომელთაც ოთხი კლასის მოწიშობა ექნებათ ან და შესაფერ ეგზამენს დაიჭერენ. კურსების გახსნის ნების დასართავათ თხოვნა გაგზავნილია სადაც ჯერ არს.

წ. კ. საზ. გამგეობის ორგანო „ივერია“ აცხადებს, რომ სენაკის სკოლის მასწავლებლები დათხოვნილ იქნენ და არა გადაყვანილი იმიტომ, რომ გამგეობას თავისუფალი ადგილი არ ჰქონდაო. მაშ, თუ სადმე გამოჩნდება ასეთი ადგილი უქვეყელია მათ მისცემენ. ვნახოთ.

იმავე საზოგადოების მდივანმა ბ. დ. კარიჭაშვილმა თავი დაანება ამ თანამდებობას და მის ალაგას გასულ კვირაში გამგეობამ აირჩია ბ. ალ. მიქაბერიძე.

ქე. მიქაბერიძემ სწავლა დაამთავრა ვარშაგის უნივერსიტეტში, იურიდიულ ფაკულტეტზე და უკანასკნელათ ქ. განჯაში მსახურებდა.

სოხუმის ქალაქის თავათ 26 ხმით წინააღმდეგ სამი ხმისა არჩეულ იქმნა ალ. სარაჯიშვილი, ხოლო მის თანაშემწეთ ადგილობრივი მკურნალი კოხმინი.

ოზურგეთის მაზრის ადმინისტრაციას უჩივლია, რომ 300-მდე მოსახლე გლეხი ჩაირიცხა ქ. ოზურგეთის მოქალაქეთ და სოფლის ბეგარისაგან და გადასახადებისაგან განთავისუფლდენ, ხოლო რადგანაც ქალაქში უძრავი ქონება არა აქვთ, აღარც აქ იხდიან რასმესო. ქუთაისის საგუბერნიო გამგეობამ უურად იყო ეს გარემოება და დაადგინა: ის გლეხები, რომელნიც ოზურგეთის მოქალაქეებათ ჩაირიცხენ, ხოლო ადგილ-მამული სოფელში აქვთ, ისევე სოფლებებათ ჩაირიცხონო. ჩვენ გვგონია, აქ ერთი გარემოება არ არის მოხსენებული და საქირაა მასზე საგუბერნიო გამგეობის უურადლების მიქცევა, სახელდობრ, ქალაქში ჩაწერილი გლეხნი ქალაქის სასარგებლოთ ყოველ წლივ იხდიან გადასახადს, მიუხედავათ იმისა მათ ქალაქში ქონება აქვთ თუ არა. ამასთანავე, საქირაა ოზურგეთის თვით-მართველობამ ამას უურადლება მიაქციოს და ქალაქის და მოქალაქეთა ინტერესები დაიცვას, თვარა რამდენ მოქალაქეს სოფელში აქვს მამული და თუ ყველა ის სოფლებლათ ჩაირიცხა, ქალაქები მშრალზე დარჩებიან.

როგორც „სხ. ოტ“-ს შეუტყვია, მთავრობას საბოლოოთ გადაუწყვეტია დაასახლოს ართვინისა და ბათუმის ოლქებში რუსის გლეხები. ამ ქამათ ცნობაში მოჰყავსთ დასასახლებლათ გამოსადეგი ადგილები.

უცხო-ქვეყნელ კაპიტალისტთა კომისიას მოლაპარაკება აქვს გამართული თელავის მაზრაში ერთი დიდი მამულის საყიდათ, რომელიც შედგება სახნავ-სათეს ადგილებისა, ვენახებისა და ტყეებისაგან.

ბაქოელი ვაჭრები არსებენ საზოგადოებას „გ. გ. არაფელოვი და აშ.“ ბაქოს გუბერნიაში ნაეთის საწარმოებლათ. საზოგადოების ძირის თანხა უდრის ერთ მილიონ მანეთს, რომელიც განაწილებულია ორი ათას აქციათ.

ქუთათური ვაჭრები სეთი და ი. ვასფელდი პორუჩ. რაფაელოვიჩი, საპატ. მოქ. ლ. ი. პერელმანი

და ოდესელი ვაჭარი ს. დ. ვალპერნი აარსებენ საზოგადოებას სახელწოდებით: „ფოთი ჭიათურის შავი ქვის და ლითონის მწარმოებელი საზოგადოება“. ამ საზოგადოებას საგნათ ექნება შორაპნის მახრის შავი ქვის მადნების დამუშავება, აგრეთვე სამეტალურგო და სამთო ქარხნების გამართვა და სამთო საქარხნო მრეწველობის ნაწარმოებით ვაჭრობა რუსეთსა და საზღვარ გარეთ. საზოგადოების ძირის თანხა უდრის 3,000,000 მან., რომელიც დანაწილებულია 12,000 პაიებათ.

რუსეთ-ბელგიის საზოგადოებას, რომელიც ქვანახშირის მადნებს აწარმოებს ტყიბულში, მოლაპარაკება გაუმართავს საფრანგეთის კაპიტალისტებთან იმ აზრით, რომ მოიპოვონ საწარმოო თანხა ქვანახშირის წარმოებისა და ბრიკეტის ქარხნის გასახლებლათ.

კავკასიის რკინის გზის სამმართველოს მიერ შეკრებილ ცნობებიდან ჩანს, რომ რუსეთიდან კავკასიაში ჩამოსულ მუშათა რიცხვი უდრის 11,589-ს.

1898 წლის განმავლობაში თფილისში ცეცხლი წაჰკიდებია 71 სახლს, რომელთაგან დამწვარა 11 სახლი. ზარალი უდრის დაახლოებით 78,290 მან. ცეცხლის წაკიდების მიზეზები ყოფილა: 40 შემთხვევაში მიღების მოუწყობლობა, 24 შემთხვევაში ცეცხლის გაუფრთხილებლათ ხპარება, 1 შემთხვევაში—განზრახ ცეცხლის მოკიდება და 6 შემთხვევაში სხვა და სხვა გამოუჩვეველი მიზეზი.

იმავე წლის განმავლობაში თფილისში ჩაუდენიათ 1611 დანაშაული, რომელთა გამო სამოსამართლო დაწესებულებას სხვა და სხვა გვარი სასჯელი გადაუწყვეტია 807 მამაკაცისა და 33 დედაკაცისათვის. ქურდობა მომხდარა 572, გაცარცვა—29, მოტყუება—16, მკვლელობის განზრახვა—2, ყაჩაღობა—1, დაქრა—58, მკვლელობა—18 და სხ.

მინაკან საქმეთა, საერო განათლების და იუსტიციის მინისტრთა და უწ. სენოდის ობერ პროკურორის დადგენილებით სრულიად აიკრძალა ქურნალ ჩაჩაილის გამოცემა, რომელიც იბეჭდებოდა პეტერბურგში.

ჩვენ მივიღეთ: 1) „მესხური ანდაზები და გამოცანები“ სამესხეთაში შეკრებილი და გამოცემული მესხის კონსტანტინე გვარამიძის მიერ. წიგნაკში მოთავსებულია 600-მდე ანდაზა, შეიცავს 42 გვერდს და ღირს

რკ შურათ. კარგი იქნება ჩვენი ქვეყნის უკეთესი სემი შეკრებილები ანდაზებს და დაბეჭდავენ. 2) „ლექსები და ნაწევრები“, შეკრებილი და გამოცემული ი. დატუბაშვილის მიერ. წიგნაკში მოთავსებულია ერთი ლექსი ი. ჭავჭავაძისა, დანარჩენი კი სხელი პოეტებისა— ეკლემიკის, მახსანელის, დუტუ-შეკრელის, კ. გოგოლაძის, ფანდის და სხ. შეიცავს 23 გვერდს და ღირს ერთ შურათ. რჩივე ეს წიგნაკი დაბეჭდილია დ. სხელსენაკში, კ. თავართქილაძის სტამბაში.

„კვადლის“ კორექსონდენციები.

ბათუმი. ის იყო იმედი დაკარგული გვექონდა, ბათომში სამკითხველოს დაარსების შესახებ; რადგან მას შემდეგ, რაც ფულების გროვება იწყეს სამკითხველოს დასაარსებლათ ხუთი წელიწადი გავიდა და ნამოქმედარი კი არაფერი ჩანდა. მერე გავიგეთ, სამკითხველოს ნებართვა მოუვიდათ, წესდება დაუმტკიცებიათო. ამ ამბავმა ისევ იმედი მოგვცა, მხოლოდ ჯერ კი მარტო იმედი და მეტი არაფერი. ამდენი ლოდინით ილაჯ გაწყვეტილმა ახალ-ვაზლობამ (ნოქრებმა), რომელნიც კარგა ბლომათა ბათომში, გადაწყვიტეს ცალკე სამკითხველოს დაარსება, და შეუდგენ კიდევაც საქმეს. პირველათ მოილაპარაკეს ნიფთიერ მხარეზე; თუ რანაირ წყაროთი შეუძლიანთ საქმის სისრულეში მოყვანა, მერე ნებართვაზე დაბოლოს თუ რა დაარქვან სახელათ. წიგნთ-საცავი, სამკითხველო, ბიბლიოთეკა, თუ რა. არჩიეს, არჩიეს და როგორც იყო, მონათლეს „კომერციული ბიბლიოთეკა“-ს სახელით. ამ საგანზე „Черн. Вестн.“ უძღვნა ორი წერილი და თავისი სიმპატიაც გამოუცხადა. მართლაც და, ასეთი სიმპატიური საქმე, როგორც „წიგნთ-საცავ“ ბიბლიოთეკის“ დაარსებაა, დიხაც თანაგრძნობა—დახმარების გასაწევია. ისიც მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ ბათომელი ნოქრები, (მალაზის, რასაკვირველია) კვირაობით თავისუფალი იქნებიან ახლო მომავალში, და მათთვის „სამკითხველო“ ხომ ცოტრი მანანა იქნება. ერთი ლუარსაბი დღესაც ამტკიცებს, რომ „ჩემი ნოქრები უარს იტყვიან თავისუფლებაზე, ან ეს რა მათი საქმეა, აბა რაში უნდა გამოიყენონ ეს დროეო“, მარა ამ პატიეცემულ არსებას, არც იქ, თვითმართველობაში შეუსმინეს ჩივილი, (როცა კითხვა იყო წამოყენებული, გავათავისუფლოთ ნოქრები კვირაობით მუშაობისაგან თუ არაო?) და ახლა ხომ გულზე ხეთქს ნოქრების ჯავრი, როცა უკანასკნელი ისე ეწერკიულათ ჰკიდებენ ბიბლიოთეკის დაარსების

საქმეს ხელს. ასე და ამწარათ ადამის დროინდელ დაწყებულ საქმეს, მგონი გუშინდელი დაწყებული გასწრებს, და იმედია ნოქრებიც მეტი შეერთებული ძალით, მეტ დროს მოანდომებენ ამ საქმეს და გახდებიან სხვის წასაბაძვე მაგალითათ.

მარა ერთი საკითხავია გადასაწყვეტი: შეერთდენ ძველი და ახალი მეთაურები და ერთი სახალხო სამკითხველო დაარსონ, თუ ასე ცალ-ცალკე იშრომონ?

ჩემი აზრით კი საჭიროა შეერთება და შეერთებული ძალით მოქმედება; თუ შეერთდებიან უქველია, საქმეს უფრო ადრე და კარგათაც მოაწყობენ, რადგან ნებართვა აღებულია და ცოტა ფულაცაა მოგროვილი. აკრეთვე თუმცა ნადრევა, მარა შეიძლება ამოდენა ძალის პატრონმა სხვა რამეზედაც ეიცოცნებოთ, მაგ. თუ შეიძლება გვექნება შეგვიძლია სახალხო თეატრიც შევიძინოთ და სხვა.

ერთი სიტყვით სასურველია, რომ შეერთდენ და „სახალხო“ წიგნთსაცავი დაარსონ, ვინემ „კომერციული ბიბლიოთეკა“. სახელწოდება, რასაკვირველია არას დაუშლის, მხოლოდ დანიშნულება ჰქონდეს „სახალხო“ და ხელ მისაწვდენი იყოს მუშა ხალხისათვისაც, რომელიც ძლიერ საჭიროებს ფიზიკურ ვარჯიშობასთან გონებრივსაც. ნუ დაგვაფიწყდება ისიც რომ „კომერციული ბიბლიოთეკა“ ჩვენში ახალი ხილია, და გადიდება-გადასხვაფერების სურვილმა, უკანასკნელი საფენურიც არ დაგვაცლევინოს. იმედია, ნოქრები, რაკი ითავეს ეს საქმე, სასურველათ დააგვირგინებენ და არ დაიფიწყებენ იმ მშრომელ ხალხსაც, რომელიც მიტოვებულია ყველა კუჭ-გაბატონებულთაგან.

ტოტსალი წათი

კახეთი. წელს დროზე ავადრმა და დროზე კი დარმა კახეთში ხელი შეუწყო უხე მოსავალს, თუ, რა საკურველია, მხედველობაში არ მივიღებთ ზოგიერთ სასტიკ ბუნების მოვლენათ, როგორც არიან სეტყვა და ნიაღვარი. სეტყვამ 11-ს მაისს და 10-ს ივნისს ჩარეგვა თელავის ახლო მდებარე სოფლების ზოგის თავი და ზოგის ბოლო, აგრეთვე მუკუზანი და ველისციხე, ხოლო ნიაღვარმა ამავე დროს კინალამ მთლათ წაიღო სოფ. ყვარელი. 16 კომლის სახლკარი გაანადგურა და 6 სულიც იმსხვერპლა. ყველა ამ შემოსხენებულ ბუნებრივ მოვლენათაგან მართალია დიდ დანაკლისს გრძნობს აქაური სოფლის ხალხი, მაგრამ ეს დანაკლისი არ შეედრება იმ შესამჩნევ ზარალს, როგორც არის ხოლმე ვახს ავთ მყოფობა და მოუსაველელობა კახეთში. ლეით ამ მხრით ჯერ საშიში არა არისრა. ეს ერთი

თვე იქნება, რაც დაიწყო ეგრეთ წოდებული „პანკობა“. მოესიენ ზაქათლელი ზოკები აქაურ სოფლებს და გაფაციცებითა ჰკრეფენ აბრეშუმის ჭიის პარკს. დღეში, საშუალო რიცხვით, 3000—4000 მანეთის პარკსა ყიდულობენ, მაგრამ, სამწუხაროთ, ლენისა არ იყოს, პარკიც ბზის ფასათ იყიდება. შარშან სოფლებში ლიტრა პარკი ოთხბაზინდან ექვს აბაზამდე იყიდებოდა ე. ი. ფუთი 4.—პ მანეთამდის, მაშინ, როდესაც იმავე დროს ქ. თელავში ფუთი 15—16 მანეთათ იყიდებოდა. წელს კი უფრო იაფია (10—12 მან) აი რით აიხსნება პარკის სიიაფე სოფლებში: მოგეხსენებათ აბრეშუმის ჭიის თესლს არიგებენ ზაქათლელი სომხები და ზოგნიც თელაველები, იმ პირობით, რომ მეოთხედი დამრიგებლისაა — დანარჩენი-კი მომყვანისა. მაგრამ ამ დანარჩენის გაყიდვაც სხვაზე, ან სხვაგან არ შეუძლია, თუ არა იმავე თესლის დამრიგებელზე, რადგან ეს უკანასკნელი სიტყვას აძლევენ ერთმანეთს: ერთმა მეორის დარიგებული არ იყიდოთო. ამის გამო გლეხს ეშინიან არ დაუგვიანდეს პარკს, ჰეველა არ გამოვიდეს და ანტიტომ ნაკლებ ფასათ აძლევს თესლის მომტანს. რატომ უნდა ამ პირობებში მყოფ ხალხს სარგებლობას მოუტანდა მეზარეშუმეთა ამხანაგობა, ფასებს მაინც ასწევდა და ჩარჩებს ჩალის ფასათ არ დარჩებოდათ პარკი და ამით ბევრს თავისი ლუკმა თავის ჯამშივე დარჩებოდა.

ტ. ი—ძე.

გურია. ამ უკანასკნელ ორ სამ წელიწადში გურულებმა დაამტკიცეს თავიანთი ყოჩაღობა აბრეშუმის კვაებით. აქამდის აბრეშუმის კეთება ქალებზე იყო მინდობილი, ახლა კაცებმაც გულითადი მონაწილეობა მიიღეს ამ სასარგებლო შრომაში. წელს ისეთ ოჯახს იშვიათათ შეხედებოდათ გურიაში, რომელსაც შეიდი მისხალი თესლი არ ეყიდოს, მხოლოდ ის, ვისაც ერთი ძირი ბჟოლა არ გაჩნდა, ჯერდებოდა სამ მისხალ თესლს. სანამ ჭიები მეოთხე კანს მოიცივლიდენ, მოვლა ძალიან ადვილი იყო; მაგრამ, როდესაც ჭიამ მყოთხე, ესე იგი დიდი კანი მოიცვალა, გასაძლოვით ბევრი საქმელი დაჭირდა, აი სწორეთ ამ დროს გაუჭირდეთ ჩვენ მეზარეშუმეებს: ბჟოლა შემოაკლდათ და ველარც გასაყიდი იშოვნეს; ერთი ბჟოლის ფასი ამ დროს ერთი მანეთიდან რვა მანეთამდე გახდა. საყიდლათ რომ ველარ მოულობდენ ბჟოლას, იპარავდენ და ისე ჰკეებავდენ ჭიებს. ერთი ბჟოლის ქურდი დაიჭირეს და ჰკითხეს: რათ მოიპარე ბჟოლა? იმან უპასუხა: „რა მექნა, ბატონო! ნაოქვამი არის; შიში მიჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო. ისე აწანწალდენ

შიშნისაგან ის დალოცვილის გაჩენილი ჭიები, რომ იმათი შიშნისაგან დახრცვას მოაბრე ვარჩიეო“. ისეთი ოჯახიც არის, რომ თითონაც ბევრი აკეთა აბრეშუმი და ხუთი ექვსი თუმნის ბჯოლაც გაჰყიდა. თუმცა ჩვენ მეაბრაშუმეებს დიდი შრომა გადახდათ, მაგრამ სამაგიეროთ ბევრიც გააკეთეს; ორ ფუთზე ნაკლები არავის აღარ მოხვლია და ხშირათ კი ათიდან თორმეტი ფუთი მოუყიდა თითო მეაბრაშუმეს. ამ ვაი და უბედურების გადამწყვეტ აბრეშუმის მუშა ხალხს ვგონა, რომ პარკი კარგ ფასში გაიყიდებომაგრამ მოტყუებდნენ, ფუთი პარკის ფასი ათიდან თორმეტი მანეთია. გასაკვირველიც არ არის, განა ჩვენი ჩარჩების ხელში ხალხს სიკეთე მოუვა? მეტადრე გათქმული არიან ხალხის ცარცვაში ჩონატაურისა და ხიდისთავის ჩარჩები; აი მაგალითათ: ჩონატაურში ჩამოვიდა თფილისიდან ერთი მდიდარი ვაჭარი, რომელიც ფუთ პარკში ოცდახუთ მანეთს აძლევდა (25 მ.). ამ ვაჭარს ძალღებვიით შემოეხვეინ ჩვენი ჩარჩები და ეუბნებოდნენ: კაცო, ხომ არ გაგიჟდი! ფული გადასაყრელი ხომ არ გაქვსო, როგორც ჩვენ ვყიდულობთ, შენც ისე იყიდევო. ფასებიც დასწიეს. ასე აძრობენ ტყავს ჩვენებური ჩარჩები ხალხს და საჭიროა ამის წინააღმდეგ რაიმე ღონე იქმნას მიღებული.

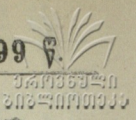
გ. ჟ.

ს. თაყუდი (რაკის მახრა). ეს სოფელი მდებარეობს ოცი ვერსის მანძილზე დაბა ონიდან; გარშემორტყმულია პატარა მთებით ყოველი მხრიდან, ასე რომ მისი ადგილობრივი მდებარეობა ქვაბს მოგაგონებთ. რაც შეეხება ჰევას, იცოცხლეთ აქ ძლიერ კარგი იყოს მხოლოდ ზაფხულობით, თორემ ზამთრობით ისეთი სიციფეები იცის, რომ მგელსაც უჭირს გაძლება. მაგრამ აქაურ გლეხს ჭრათ მიაჩნია თავის კერის მოშორება და რომ ჰკითხოთ, ასე მოგიგებთ: „ქვე რას ამბობ შე დალოცვილო, ჩემ სახლში ჭირი მიჩვენია, სხვაგან ღზინსა“-ო. თუ მათ ეკონომიურ მდგომარეობას ჩაუკვირდებთ, ნათლათ დავინახეთ, რომ თლუღელები მეტის მეტათ დაქვეითებულნი არიან: ჯერ ერთი, რომ თავის წლის საყოფი საჩხო ძლივს მოუღისთ, და თუ ვინმე გამოერევა მათში მეტი ჭირნახულის პატრონი, მას ვერ გაუტანია ერთი მუჰაც გასაყიდათ. ან რა ნაირათ გაიტანს, როდესაც არწივივით მივარდნილ ადგილს ცხოვრობს? თლუღელების სიმდიდრეს ღვინო და ტყე შეადგენდა, მაგრამ ამეხსაც გამოეთხოვა გულჩათუთქული უმეტესობა. ამისთანა მდგომარეობაში ჩავარდნილ გლეხს სწავლა მანც შესწევდეს, რომ ამით მანც შეიმსუბუქოს თავის დაბეჩავებული და უმწეო ცხოვრება და ამდენი ხნის მოხრილი

ქედი გაისწოროს, მარა სწავლა-განათლებამ. ფლამდე თავის ცხოველმყოფელი შუქით ვერ მიაღწია. მართალია ყველაფერი დროებითია, მაგრამ აქაური სამრევლო სკოლის საქმე საკვირველია: აქ წლობით არის სწავლა, ე. ი. ერთ წელიწადს რომ სწავლავ, მეორე წელს აღარ არის და ბავშებიც დაეხეტებიან გზა აბნეულნი. მე მგონია, და ასეც უნდა იყოს, რომ სოფლის მღვდელი ცოტათ თუ ბევრათ უნდა ცდილობდეს სოფელში სწავლა-განათლებასზე. მართალია ბევრი უმეცრებით წამოიძახებს: „ქვე რა ჯანდაბათ უნდა ჩემს ბავშს სწავლა, მამა და პაპა ჩემს თუ არ უსწავლია, მიტომ პურს ვერა სჭამდენ“-ო, მაგრამ მღვდელმა უნდა ჩააგონოს, როგორც შეგნებულმა და ახალხანაში ჩახედულმა ადამიანმა, საქმე რაში მდგომარეობს, აუხსნას მათი კარჩაკეტილი და ყოვლის ფრით დატანჯული ცხოვრება, ამეების უმთავრესი მიზეზები და მაშინ ისინიც ეცდებიან. დანამდილებით ვიცი (ბევრს პირადათაც შემოუჩივლია ჩემთვის), რომ უმეტეს ნაწილს წყურვილი აქვს სწავლისა და მზათ არის თავის სკიერში ჩაობებული ფულის ქისა უკანასკნელ გროშამდე დაიცალიეროს, თუ კი სწავლის საქმე ხეირიანათ მოეწყობა, მზათ არის აგრეთვე თავად-აზნაურობაც ძველი პატრიარქალური წეს-წყობილება შესცვალოს, ფეოდალური ქერქი შემოიცალოს და შრომას (განსაკუთრებით სწავლაზე) თავი დაუღვას. ყველა ამეებზე შარშანაც გვქონდა ლაპარაკი, მაგრამ გურულების სიტყვით „გურია შევიცარიათ გადიქვა“ თლულს კი არაფერი ეშველა.

ი. ბუღ-ი.

ჭიათურა. მას შემდეგ რაც აქ შავი-ქვის მადანმა თავი იჩინა, ძლიერ ბევრი წერილები იბეჭდება ჭიათურის ქვა მადნის შესახებ, როგორც ადგილობრივ გაზეთებში ისე სხვებშიაც და ვისაც ხმა კი ამოუღია ყველანი სხვა-და-სხვა აზრისა არიან. შეხედებით წერილებს, რომლებშიაც ასეთი აზრია: სად. შორაპნიდან ჭიათურამდის ვიწრო ლიანდაგის გაყვანამ დასცა შავი-ქვის ფასი და მცხოვრებთ დიდი ზარალი მიაყენაო; ზოგშიაც: რკინის გზის მეოხებით ჭიათურა გაშენიერდა, ქვა-მადნის წარმოებას სული ჩაედგა და სხვა.. არ ვიცი, რომელ ერთზე დავარწმუნო მკითხველი, მარა ჩემი შეხედულობით მეტი მომხრე ვარ უკანასკნელისა, რადგან წინანდელზე შედარებით, ჭიათურას მართლაც სულ სხვა ფერი დაედვა: ის გადიფუქნა, ლაფში ჩაფლული ფეხი ამოაძრო და ოამამათ შემოდგა ამ მეცხვამეტე საუკუნის დამღვეს თანა მედროვე ცხოვრების ასპარეზზე და თავისი ეკონომიური მოძრაობით ნამდვი-

საქართველოს საზღვარგარეთ

ლი გმირიც კი გახდა. მან თავის ქვა-მადნის გამო-
 ჩენის შემდეგ, ბევრს, ძლიერ ბევრს ჩაჰბერა სული და,
 როგორც საზღვარ გარეთლებს, ისე აქაურებსაც მია-
 ნიჭა ლუკმა (რასაკვირველია სახეში უნდა ვიქონიოთ
 ისინი, ვინც თავის საქმეს ჭკვიანათ მოჰკიდა ხელი,
 ბევრს პირიქით ტყავიც გაძვრა). ვიწრო ლიანდაგის
 გაყვანით თუმცა ხალხი ერთ ხანათ შედგა და
 ხელი შეეშალა, მარა ეს უფრო იმის მიზეზით,
 რომ ერთხელევე ერთ და იმავე საქმეზე მიჩვეულ კაცს,
 იმავე საქმის მიტოვება და სხვისი ძებნა საძნელოთ
 გაუხდა, მაგრამ ხალხი ისევე ჩქარა მოვიდა გონს და
 ახალ გარემოებას მალე მოეწყო. მეორე მხრით ლი-
 ანდაგის გაყვანა იმით შეიქნა სასარგებლო, რომ აქა-
 ურ მღაბიო ხალხში აღვიდა შეიქნა სწავლა—განა-
 თლები გაეცვლებოდა: მისი საშუალებით მოვიდნენ
 მრავალნი განათლებული პირნი, აგრეთვე ბევრი
 გაშორდნენ თავიანთ კერას, წავიდნენ—განა-
 თლები და სხვა კუთხე: —ქალაქი, სოფელი. და-
 თვლიერეს და დაუკვირდნენ ამ სხვა-და-სხვა ალაგ-
 ბის ხალხის ცხოვრება — მოძრაობას, შესწავლეს და
 შეიგნეს მრავალი აუცილებელი საჭირო, გამო-
 სადგვი თავისი ცხოვრების მსვლელობაში და
 ამ უკანასკნელის საშუალებით, თითონაც აღვიდათ
 შეიძლეს არსებობის ოდნავ მაინც გაუმჯობესე-
 ბა. ამნაირათ წინეთ თუ იშვიათი შემთხვევა იყო
 აქაური ხალხისათვის თავისი სოფლისა და მაზრის
 დატოვება, დღეს იმას სად არ შეხედებით, რომ
 საქმე არა ჰქონდეს. და ეს კი დიდი საშუა-
 ლებაა მღაბიო ხალხში სწავლა-განათლების გასაგრ-
 ცვლებლათ. რაც შეხება შავი-ქვის ფასის დაცემას,
 ეს დიხ მართალია, მარა ესეც იმ მიზეზით, რომ
 რამდენათაც აღვიდათ საქმე შეიქმნა ხალხის მოძრაობა,
 გზების დამართვით და სხვა-და-სხვა ახალი იარაღების
 საშუალებით, ისე შრომის ფასიც გაიფადა, მაგრამ
 ორთაშუა რიცხვით, რომ ვთქვათ, არც იმათ უზარა-
 ლიათ, ხოლო უპირულობამ და გაუტანლობამ ურ-
 თი-ერთ შორის-კი ბევრი აზარალა. წელს არც ეს
 ითქმის, რადგანაც წინანდელ წლებზე შედარებით,
 შავი-ქვის აღებ-მიცემობის საქმე, ძლიერ წინდგას და
 მუშა ხელსაც შემთხვევა აქვს თავისი-თავის დაფასე-
 ბისა. ჩვენ ამით ის კი არ გვინდა ვთქვათ, რომ მუშა
 ხალხს ან წელს ჰქონდეს ყველა თავისი უფლებები მი-
 ნიჭებული, არამედ იმათ ბევრი რამ აკლიათ და აკლდე-
 ბათ მანამ, სანამ მათი საქმე სხვა ნაირათ არ მოეწყობა.
 ჩვენ სახეში გვაქვს არტელის შედგენა. ამ საგნის შესა-
 ხებ უკვე ლაპარაკია აქაურ ახალ გაზღებს შორის. დღეს
 დღეობით ვცდილობთ ჩავაგონოთ იმ ორიოდ შეგნე-
 ბულ მუშებს, რომ მათი საქმე მოიჯარადრის ხელში
 ძლიერ ცუდათ არის, რადგანაც მათი ოფლით ისი-

ნი ჯიბეებს ისქელებენ იმდროს, როდესაც მუ-
 შებს თითონ შეუძლიათ გონიერი და მხნე კაცის
 წინ გაძლოლით, თავიანთი ცხოვრება გაიუმჯობესონ.
 ამ ცოტა ხანში ბ. ი. კაკაბაძე თფილისში აპი-
 რობს წასვლას და აზრათა აქვს სხვების დახმარებით
 ამ საგნის შესახებ პროექტი შეიმუშავოს.

ზოგიერთმა აქაურმა ახალ გაზღებმა მოინდომეს
 აქ საკვირაო სკოლის დაარსება. ამ საქმეში ყველაზე
 თავ გამოდებით იბრძოდა ბ. ი. კაკაბაძე და თავისი
 ბრძოლა კიდევ დააგვირგვინა ნება—რთვის აღებით.
 სკოლა გაიხსნა, გამოჩნდნენ უსასყიდლოთ მასწავლებე-
 ლნიც: თვით ბ. კაკაბაძე, ბ. ვაშაძე, კ. მოდებაძე, რომ-
 ლებიც ერთგულათ შეუდგნენ ამ მოვალეობის ასრულე-
 ბას, მარა საუბედუროთ სკოლა ძალიან ღარიბია და, ცო-
 ტა არ იყო, შეაფერხა მისი წინსვლა სხვა-და-სხვა ნიე-
 თების უქონლობამ. ბ. ი. კაკაბაძემ, რომ შეხედა
 საქმე ცუდათ იყო და სკოლა ნიეთიერ დახმარებსაც
 თხოულობდა, აქაც გამოიჩინა თავისი მხნეობა, და
 განიზრახა ხელის მოწერით ფულის შეკრება, მაგრამ
 ძალიან ცოტანი გამოდგნენ თანა მგრძობნი. ამის
 გამო იძულებული შეიქნა კიდევ სხვა საშუალე-
 ბისათვის მიემართა: მან თხოვა შავი-ქვის ამხანაგო-
 ბის რჩევას დახმარება. რჩევამ სკოლისათვის გამოგ-
 ხანა ასი მანეთი და ამით საშუალება მიეცა ღარიბ
 სკოლას არსებობისა, ხოლო ბიბლიოთეკას, რომე-
 ლსაც თითქმის ერთი წელია ძინავს, სიღარიბისა გამო,
 არა ეშველარა. ძალიან კარგი იქნება ცოტათი მა-
 ინც იზრუნავდეს მისთვის ვისაც საზოგადო საქმეზე
 გული შეტკივა.

ა—რე ხაზულიანი.

ს ა ზ ღ ჯ ა რ - გ ა რ ე თ

ინგლისი. „ქალთა კითხვა“ ინგლისის ქვედა პა-
 ლატიდან ზედა პალატაშიაც გადავიდა. ლორდები
 ძალიან წინააღმდეგი შეიქნენ იმის, რომ ლონდონის
 თვით-მართველობაში ქალებიც ყოფილიყვნენ არჩე-
 ულნი და სხვა და სხვა მოხელეებათ დანიშნულნი.
 აი, რა თქვა ქალთა უფლების დასაცავათ მინისტრთა
 თავმჯდომარემ, ლორდ სოლისბერიმ: „ლორდ დუო-
 ნოვენმა თქვა, რომ ქალთათვის ამ ახალი უფლებე-
 ბის მინიჭება, ერთიანათ ეწინააღმდეგება მათ ბუნე-
 ბასა და ლტოლვილებასო. მარა მან მიიღო თუ არა
 მხედველობაში ის, რომ თვით-მართველობის უმთავ-
 რესი საზრუნავი იქნება მუშა-ხალხისათვის რიგიანი
 სადგომების დაარსება? და განა ეს არ არის უმაღლესი

კაცთ-მოყვარული მოღვაწეობა? პირიქით, ჩემი აზრით, ეს ერთი უსაქიროესი და უძნელები კითხვაა, რომელიც კი ჩვენმა მომავალმა მთავრობამ უნდა გადაჭრას*. კითხვა სადგომებზე თანდათან საჭირო-ბოროტო კითხვით ხდება და სადგომების ახლანდელი არა-ბუნებრივი და უზნეო პირობების ძირიანათ შეცვლა აუცილებელია. და აი, ამ საქმეში უთუოთ საჭიროა ქალების დახმარება. მუშა ხალხთან ქალებს მეტი დამოკიდებულება და მისვლა-მოსვლა აქვთ, ვინემ კაცებს, და საზოგადოთ ერთი კლასი მეორე კლასთან უფრო ქალების საშუალებით არის დაახლო-ვებული. „მე მგონია, განაგრძო მანვე, ქალის რო-მელსამე დაწესებულებაში მიღება—ეს საუკეთესო ია-რალია ეგოისტურ მართვა-გამგეობის წინააღმდეგ. ქა-ლები უფრო ღრმად გრძნობენ იმ უსწორ-მასწორო ცხოვრებას, რომელიც ქალაქის დიდი უმრავლესო-ბის ხედავია. იმათ უფრო გაიტაცებთ კაცთ-მოყვა-რული თანაგრძნობა, ვინემ კაცებს, რომელთა გვერ-დით ისინი სხედან. და თუ ქალებს საბჭოს განაშორებთ, ამით თქვენ განაშორებთ ერთ უმაღლეს და უძლიე-რეს ელემენტს წმინდა, უანგარო და გულ-წრფელი მოღვაწეობისას“. მიუხედავად ამისა, ლორდთა პალა-ტემ კანონ-პროექტი უარყო 182 ხმით წინააღმდეგ 18 ხმისა და დაუბრუნა დეპუტატთა პალატას. აქ მინც იმედი აქვთ, ლორდების წინააღმდეგობას და-ძლიონ.

იბაღი ა. ამ ქაშათ იტალიაში დიდი რეაქციაა. რადიკალთა და სოციალისტთა პარტიების განვითა-რებამ ისე დააშინა მთავრობა, რომ მან პარლამენტ-ში ახალი კანონ-პროექტი წარადგინა დემოკრატიის წინააღმდეგ. მემარცხენე დეპუტატები საშინლათ აა-ღეღვა ამ გარემოებამ და მიმართეს „ობსტრუქციას“ ე. ი. იმდენი წერილმანი ფორმალური კანონების შესრულება მოითხოვეს, რომ პროექტის განხილვის დრო სრულიად აღარ რჩებოდა. გულ-გატეხილმა სამინისტრომ პროექტი უკან წაიღო და სამაგიეროთ პარლამენტს წარმოუდგინა მეფის დეკრეტი, რომე-ლიც ძალაში უნდა შევიდეს 8 ივლისს, ხოლო პარ-ლამენტმა თავისი ნებართვით კანონათ უნდა აქ-ციოს. აი, ამ დეკრეტის მუხლები: 1, „პოლიციას უფლე-ბა ეძლევა აკრძალოს საზოგადო თავ-ყრილობა და მიტინგები; 2, შინაგან საქმეთა მინისტრს უფლება ეძლევა აკრძალოს ის საზოგადოებები, რომელთა მიზანია შეცვლა თანამედროვე სოციალური წყობი-ლების და სახელმწიფოს მართველობისა; 3, სამი და მეტი მოხელე ან მუშა რკინის გზის, ფოსტა-ტელე-გრაფის და განათების (გაზი ან ელექტრონით), რომელნიც გაფიცვის შესახებ მოილაპარაკებენ, დაის-ჯებიან სამი თვით ციხით ან დააჯარიმებენ ათა-

სი ლირით (400 მან.), და სხ. ერთი სიტყვით კონსტიტუციის უმთავრესი მუხლები გაუქმებულია და ყოველივე უფლება ისევე პოლიციას უბრუნდება. ამ დეკრეტმა კიდევ უფრო ააღეღვა პარლამენტი, თი-თქმის ყველა მოწინავე პარტიებმა ის კონსტიტუციის დამრღვევად იცნეს. მიუხედავად ამისა, უმრავლესო-ბამ მიიღო წინადადება, რომლის ძალით დეკრეტის განხილვა 15 სხდომაზე უნდა გათავებულიყო. სო-ციალისტებმა ისევე ობსტრუქციას მიმართეს და ერთი ხდომა სრული არეულობით და მუშტი-კრი-ვით დაბოლოვდა. ეს გამოიწვია შემდეგმა გარემო-ებამ. ერთმა ოპოზიციონისტმა მოითხოვა დეპუტატ-თა სახელი და გვარ-ს ამოკითხვა და გაგება რამდენ-ი აკლია სხდომას, რაც შეუსრულებელ იქმნა. მე-ორემ მოითხოვა სახელი და გვარის ხელ-ახალი ამო-კითხვა პროტოკოლის გამო. ახლა კი ვეღარ მოით-ნა თამჯდომარემ და ეს დროს დასაკარგავი წინადა-დება მხედველობაში არ მიიღო. ატყდა ყვირილი და აურზაური. თამჯდომარემ სხდომა შეწყვიტა და ცო-ტახანს შემდეგ ისევე დაიწყო. სოციალისტები ისევე დე-პუტატთა სახელების ამოკითხვას თხოულობდენ, თამ-ჯდომარე კი დეკრეტის განხილვას შეუდგა და უმრავ-ლესობამ კენჭის ყუთთან გაიწვია. ოპოზიციამ და-ტოვა თავის საჯდომი, მივარდა ყუთებთან და კენჭის ჩაგდება აღარ დაანება უმრავლესობას. ატყდა კრივი. კონსერვატორები თავს დაესხნენ განსაკუთრებით სამ სოციალისტს (მეთაურთ) და ძალიან სცემეს. შეიქ-ნა საერთო ჩხუბი, რომელშიაც ასზე მეტმა დეპუტატ-მა მიიღო მონაწილეობა. ბოლოს, როგორც იყო სა-თითაოთ გამოიყვანეს გარეთ და დამშვიდდენ. დეკ-რეტი კი კომისიას გადასცეს.

ბელგია. კიდევ მეტი არეულობა ბელგიაში დატრიალდა. აქაც ერთი რეაქციონური საარჩევნო კანონ-პროექტი შეიტანა მთავრობამ პარლამენტში. ოპოზიციამ აქაც ობსტრუქციას მიმართა, რაიცა აქ ქუჩის არეულობით და სისხლის ღვრით დაბოლოვ-და. ხალხის დიდი არეულობა მოხდა 6/28 ივნისს. აი დაწერილებით ამ დღის ამბები: პარლამენტში სოციალისტმა ვანდერველდმა წინადადება შეი-ტანა, სხდომაზე გარეშე მაყურებლები თავისუფ-ლათ იქმნან შემოშვებული გაღვრიაზეო. უმრავლე-სობამ უარყო ეს და შეუდგა ბიუჯეტის განხილვას. შეიქნა ყვირილი, სტეენა და აურზაური. დეპუტატი ფურნემანი იძახის: ძირს კლერიკალებიო, პასუხათ ერთმა კლერიკალმა ჯოხი დასცა თავში, ფურნემანი წაიქცა, მასთან მოკვიდენ მისაშველებლათ, მთელი ოპოზიცია მუშტით ჩაერია კლერიკალთ და გაჩნდა კრივი. თამჯდომარემ ამ საერთო ჩხუბში სხდომა დახურა და გარეთ გავიდა. პარლამენტის წინ ხალხი

მოგროვდა — და გარეთ გამოსულ ფურნემანს აღფრთოვანებით მიეგება. ხალხმა ფურნემანის წინამძღოლობით ქუჩებში მანიფესტაცია მოახდინა და სალამოს დიდ თეატრში პემანი დანიშნა. დანიშნულ დროს იმდენი ხალხი მოაწყდა თეატრს, რომ მისი დატევა აღარ შეიძლებოდა და სამ ალავას მოახდინეს მიტინგი. ორატორთა სიტყვების უმთავრესი საგანი იყო ახალი კანონ პროექტი. საერთო აღფრთოვანებას საზღვარი არ ჰქონდა როცა თავმჯდომარე ხალხს შეეკითხა: ხომ არ უღალატებთ თქვენ დეპუტატებს, როცა ესენი პარლამენტს დატოვებენ და საძულელ პროექტის განხილვაში მონაწილეობას არ მიიღებენ? — უკან გაეყვებით, სიკვდილი ჯობს მუდამ სიღარიბეში ყოფნასო — იგრილა ხალხმა. ათ საათზე დასრულდა ყველა მოტინგი და ხალხი ქუჩებში ერთად გაემართა. სამეფო ქუჩაზე ხალხი დააყენა პოლიციამ და არ გაუშვა. ხალხს და პოლიციელთ შორის გაიმართა ჯერ კრივი, მერე ჯოხი და ქვები მოიშველიეს. 11 საათზე მოვიდა ჟანდარმთა როტა და ხმლით ხელში ჩაერია ხალხს, ხალხი უცებ შეშინდა და უკან დაიწია, მარა ჩქარა გონს მოვიდა და წინ უფრო მედგრათ გაექანა. ტროტუარები აჰყარეს და ჟანდარმებს ქვები სეტყვასავით მიაყარეს. ერთ მახლობელ ქუჩაზე ბარიკადა აშორეს, ჯარმა მოუსწრო და დაუნგრია: ბრძოლაში გაატანა დილის სამ საათამდის. ორივე მხრით ბევრია დაჭრილი. იმათ შორის არის რამდენიმე დეპუტატი და სენატორი, განსაკუთრებით, მუშათა პარტიის მეთაური, დეპუტატი ვანდესფელდი. დატყვებით კი ცოტა იყო დატყვევებული, სულ ექვსი და ესენიც მერე დღესვე გაანთავისუფლეს. იმავე დღეს მოხდა მანიფესტაციები პრაეინციებში, ძირს სამინისტრო! ისმოდა პრაეინციის ქალაქების ქუჩებში. ამ არეულობამ გასჭრა, კანონ პროექტი მთავრობამ უკან წაიღო...

რუმინია. გასულთვეში პატარა რუმინიაშიაც სისხლი დაინთხა. რამდენიმე ათას გლეხმა თავი მოიყარა სალტანოს რკინის გზის სადგურზე და მოითხოვა მატარებელი ბუქარესტში წასასვლელათ და მეფესთან საჩივრელათ, დეპუტატთა უკანასკნელ არჩევნების უწყს რიგობის შესახებ. საქმე იმაშია, რომ გლეხების კანდიდატები გაშვებულან პოლიციის ძალდატანებით. სადგურის უფროსმა მატარებელი არ მისცა და პოლიციას შეატყობია. პოლიციამ მახლობელი ქალაქიდან ჯარი გამოაწვია და ცოტა ხანში მატარებელი კადევაც მოვიდა. ჯარი ხალხმა ქვის სროლით მიიღო. ჯარმა ცარიელი თოფები და ცალა შესაშინებლათ; გლეხები უცებ დაიბნენ, მარა, როცა გაიგეს არაფერის არაფერი მოხვედრაო, იფიქრეს ტყვის სროლის უფლება არ აქვთო და წინ წამოვიდნენ. სალ-

დათებს დაუშინეს ქვები და ჯოხები. მაშინ კი იგრილა თოფებმა, ერთხელ ორჯელ და გლეხებმაც უკან დაიწიეს და გაიქცნენ. მოკლულ იქნა 14 გლეხი, ხოლო დაჭრილია 60-მეტი გლეხი, სალდათი და აფიცერი. მშვიდობიანობა დაამყარეს. გლეხები არ გაუშვეს ბუქარესტში.

შვეიცარია. შვეიცარიის მთავრობამ შვეიცარიის პარლამენტს წარუდგინა შემდეგი კანონ-პროექტი: რკინის გზის, ფოსტა-ლელეგრაფის და გეგების მოხელეთა და მუშათა სამუშაო დღე განისაზღვროს 11 საათით, ხოლო სადაც შესაძლო იქნება ამაზე ნაკლებითაც. ლოკომოტივის და მატარებლის მოსამსახურეთ დღე და ღამეში უკანასკნელი ათი საათის განუწყვეტელი მოსვენება უნდა ჰქონდეთ, დანარჩენთ კი 9 საათისა. აიკრძალოს ქალების მუშაობა ღამობით (სალამოს 10 საათიდან დილის 4 საათამდის). მიეცეს წელიწადში 52 თავისუფალი დღე, ამათში 17 უნდა იყოს კვირა. თავისუფალი დღე შეიცავს 24 საათს. საქონლის მატარებლის მიმოსვლა აიკრძალოს ყოველ კვირა დღეს, ამას გარდა შობას, ახალწელიწადს, წითელ პარასკევს და ამაღლებას. პარლამენტის კომისიის უმრავლესობამ მიიღო ეს მუხლები, ხოლო უმცირესობამ მოითხოვა სამუშაო დღის კიდევ უფრო შემოკლება. მუშათა საზოგადოების ცენტრალურ გამგეობამ კი მოითხოვა, სახელმწიფოს მუშებისათვის 9 საათით განსაზღვროს სამუშაო დღეო. სახელმწიფომ მაგალითი უნდა მისცეს კაპიტალისტებსო.

ბაზარი. ქ. ლიონში გასულ თვეს აბრეშუმის დიდი მოთხოვნილება იყო. ფაბრიკანტებს გამოლევით აბრეშუმის ძაფის „ზაპასი“ და პარკის ფასებიც აწეულა. პარკის მოყვანა უკვე კათაგებულია, როგორც იტალიაში, ისე საფრანგეთში. კილ. პარკი (2¹/₂ გირ.) შარშან იენისში ღირდა 2 ფრ.—75 სანტიმი და 3 ფრ. ზ 50 სანტიმამდე (100—138კაპ.), ხოლო წყლის კი 3 ფრ. 50 სან. — 4 ფრ. 25 სანტიმამდე (138—174 კაპ.).

რ ვ მ ე ნ ა.

(ხელს შეკობაქებს)

მემა ცხოვეტებამ კი გამაწასა,
 რაც გულს ახარებს უნუ აბრუნა;
 თუც ბედის წესამ ჯერ ისეკ ჭაბუკს
 ტანჯვა წამება წილათ მარტუნა;

თუმც ხალხისაგან ფარისევლების
 გაქდა ჯერ ანა რა მკანდავს;
 თუმც ტრცხლის ალში ისე გეწვდები,
 რომ ერთ ტკბილ წამიც არ შელანდებ.
 მარა აწი ვი ამ ნაიჩი რამ
 თავის ძალ-ღონით ვერ მზიანებს;
 ტრცხლის ალში ასჯერ ნაწლომ გულს
 მის გრძელის ტრც ვერ შეაშინებს!
 გამკლავებულად ერთსევე წმენა
 ანა მუქარით არ შემეცვლება;
 ის მტკიცეთ ანის და მომავლას
 იმედით სახსე წინ ეკებებს;
 მისგან გულისაჯ ვი სწული იმედი
 წმინდა-წმინდათ აქვს შეთვისებული
 და ამ იმედსა ვერა რა ღონით
 ვეღარ ამოგლეჯს ვერა მტრის სკელი!
 ეგულა ის ძალა, რაც კაცს აბრკოლებს,
 ჩემთვის ვი მხოლოთ სისარულია,
 მას ჩემი გული, სმენა, იმედი,
 დახადებდნ შეჩვეულია.
 ვერავის მტრება, შუნი, ღაღატი
 ამ არჩეულ გზას ვერ შემცდილებს;
 რამდენს მღებნიან ამ ჩემ წმენისთვის
 მე ის მას უფრო შემავაგშირებს!..
 ა—რე ხაბუღიანი.

ე გ რ ო ნ ი ს

ძველი და ახალი მეურნეობა.¹⁾

ჟენი X I კვირა 1899 წელს
 გლეხი და მკურნეობა.

სპიტალისტური წარმოების წესი ჩვეულებრივ (ზოგიერთ კოლონიების გამოკლებით) ქალაქებში იბადება, მრეწველობაში ვითარდება. მეურნეობა დიდი ხნის განმავლობაში თითქმის მთლათ ხელ-შეუხებელი რჩება მისი გავლენისაგან. მაგრამ ბოლოს მრეწველობის განვითარება მაინც მოქმედობს მეურნეობაზე და სამეურნეო წარმოებას სულ სხვა ხასიათს აძლევს.

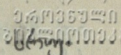
საშუალო საუკუნოებში გლეხის ოჯახი ერთ თითქმის სრულიად კარჩაკეტილ ეკონომიურ კომუნას შეადგენდა; მას მოჰყავდა არა თუ მარტო საკვები მასალა, არამედ სახლსაც თითონ იშენებდა, მებელს და ოჯახის სხვა-და-სხვა

ნიეთებს თითონ იკეთებდა, სამუშაო იარაღების უმრავლესობასაც თითონ ამზადებდა. აგრეთვე თითონ თელავდა ტყავს, და ამუშავებდა ხოლომე სელს და მატყლს; თითონ იმზადებდა ტანისამოსს და სხვ. მართალია, გლეხი ბაზარზეც გადიოდა, მაგრამ აქ იგი ჰყიდა გარდამეტს იმისას, რასაც თითონ აწარმოებდა, და ყიდულობდა ისეთ რამეებს, რომლებიც მისთვის მაინცა და მაინც აუცილებლათ საჭირო არ იყო და რომ არ ჰქონებოდა, მაშინაც ამით არა გაუჭირდებოდა-რა. ერთ ნაკლებულებას შეადგენდა რკინა, რომელსაც გლეხი ბაზარში ყიდულობდა და რაც შეიძლება, დაზოგვით და გაფრთხილებით ხმარობდა. ბაზრის ასეთი თუ ისეთი მდგომარეობისგან მისი კომფორტი, მისი — ასე ვთქვათ — ფუფუნება იყო დამოკიდებული, და არა მისი არსებობა.

ეს თვით დამაკმაყოფილებელი კომუნა (ოჯახი) მეტათ მტკიცე და მჭიდრო რამ იყო. ყველაზე უფრო უარესი, რაც მას შეიძლებოდა შემთხვევით, — იყო მოუსაველობა ან მტრის ჯარის შემოსევა, მაგრამ ეს უბედურებაც მხოლოთ წარმავალი უბედურება იყო და ოჯახის სიცოცხლის ძარღვს ვერ წყვეტდა. მოუსაველობას ოჯახი წინაწინვე შენახული ხორაგეულობის წყალობით გაუძლებდა; საქონელს რძე და ხორცი შემოჰქონდა, აგრეთვე ტყე და წყალიც იძლეოდა საკვებ მასალას. ტყეში საშენი ხე ბლომათ მოიპოვებოდა, რომ გადამწვარი სახლის მაგიერ ახლის აშენება შეიძლებოდათ. მტრის შემოსევის დროს ოჯახი ტყეში გაიხიზნებოდა თავისი ურმით და პირუტყვეულობით და მხოლოთ მაშინ დაბრუნდებოდა უკან, როცა მტერი სოფელში აღარ იყო. მტერს ყველაფერიც რომ ძალიან აეოხრებია, სახანე-საძოვარ მიწას, ტყეს, ამ საფუძველს გლეხის ცხოვრებისას, ვერას დააკლებდა. ოჯახს სამუშაო ძალა თუ საკმაოთ დარჩებოდა, თუ თვით ადამიანები და პირუტყვი ხიფათს გადურჩებოდნ, — მტრისგან მოხდენილ ზარალს ოჯახი მალე გაასწორებდა.

ჯერ კიდევ ამ ჩვენ საუკუნეში კონსერვატორ-ეკონომისტმა სისმონდომ დამოუკიდებელი გლეხობის მდგომარეობა, რომელიც იმავე დროს მის იდეალს შეადგენდა, ასე აღფრთოვანებით დაჰხატა: „სოფლიური ბედნიერება, რომელსაც ჩვენ ისტორია იტალიის და საბერძნეთის სახელოვან ხანებში გვიჩვენებს, ჩვენ საუკუნეშია არ არის უცნობი. ყველგან, საცა ვი გლეხს მამული აქვს, არსებობს კეთილ-დღეობა, სიმტკიცე და იმედი მომავლისა, რაც ბედნიერების და სათნოების განმტკიცებელია. გლეხი, რომელიც თავისი შეილებით თავის პატარა მამულზე მუშაობს, არც იჯარის სარგებელს და არც ქირას არავის აძლევს, საკუთარ პურს ჰკამს, საკუთარ ღვინოს სემს,

1) კ. კ.—ის ერთი ახალი წიგნიდან.

საკუთარი ხელით მოყვანილ სელისა და მატყლისკან დამზადებულ ტანთ-საცმელს. ცეცხლს, ასეთ გლენს აინუნშიაც არ მოსდის ბაზრის ფასები, რადგან იგი ძალიან ცოტას ყიდულობს და ძალიან ცოტა რამესაც ჰყიდის. ვაჭრობის კრიზისიც მას ეწიდას დროს ვერ გაანადგურებს. მას არ ეშინია მერმისის, ეს მერმისი უმჯობესდება კიდევ გლენის ხელში: ყოველ წუთს გლენი თავისი შეილები—და არა მარტო თავისი შეილები,—მომავალი საუკუნოების სასარგებლოთაც ხმარობს. გლენს ცოტა დრო ჰქირდება იმისთვის, რომ მიწაში კურკა ჩაუღლას, რომელიც ერთი საუკუნის შემდეგ უზარმაზარ ხეთ განდება; რომ თბრილი გაიყვანოს, რომელიც მის მიწას სამუდამოთ გააშრობს; რომ წყაროდან მოსარწყავი არხი გამოიყვანოს; რომ მოცლილ დროს, თან თანობითა შრომით სხვა და სხვა გვარი პირუტყვები და მის გარშემო არსებული მცენარეები გააუმჯობესოს. მისი პატარა მამული სწორეთ ნამდვილი შემნახველი კასსაა, რომელიც მუდამ მზათაა, გლენის პატარ-პატარა მონაგები მიიღოს, მისი ყველა მოცლილი წუთები გაანადღოს. ბუნების მუდამ მომქმედი ძალა ნაყოფიერათ ჰხდის ამ შრომას და ასწილათ აჯილდოებს მწარმოებელს. გლენი მეტათ ძლიერათ გრძნობს ამ ბედნიერებას, რომელიც მის მამულითან არის შეკავშირებული“ (J. C. L. Sismonde de Sismondi: Etudes sur l'économie politique, I გვ. 170, 171).

ღიად, ამ სამოცი წლის წინეთ ერთ ცნობილ ეკონომისტს შეეძლო ასე ვარდის ფერათ დაეხატა წვრილი გლენობის ბედნიერება. შეიძლება, სურათი ცოტა გადაჭარბებულიც იყოს; ეს საზოგადოთ მაშინდელ გლენობის მდგომარეობის სურათს არ წარმოადგენდა. სისმონდის მაშინ განსაკუთრებით შეეცარია და ზემო-იტალიის ზოგიერთნი მხარეები ჰქონდა სახეში. მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში, სისმონდის მიერ გარდმოცემული სურათი ზოგანილი არაა, პირიქით, იგი გამჭრიახი მეთვალყურისაგან დახატული სურათი არის.

აბა ახლა შეადარეთ ამას დღევანდელი გლენობის მდგომარეობა მთელ ევროპაში, შეეცარიის გამოუკლებლათაც, და ადვილათ ნახეთ, რომ ამ ხნის განმავლობაში დიდი ეკონომიური რევოლუცია მომხდარა.

პირველ ნაბიჯს ამ ეკონომიური ცვლილებასაკენ შეადგენდა ის, რომ გლენური ხელოსნობა ქალაქის მრეწველობამ და საქონლის ვაჭრობამ მოშალა.

გლენის ოჯახში შრომის განაწილება ძალიან ნაკლებ შეიძლებოდა. ეს განაწილება მამაკაცის შრომით იყო განსაზღვრული და ამ ფარგალს აღარც დედაკაცი ცილდებოდა, ამიტომ რაღა საკვარცხელია, რომ ქალაქის მრეწველობამ მალე გლენის ხელოსნობას გადააჭარბა და ისეთი იარაღები შეუქმნა გლენს,

რომლისთანების გაკეთება ამ უკანასკნელს სრულებით არ შეეძლო. მრეწველობის და ვაჭრობის განვითარებამ ქალაქებშიაც წარმოშობა ახალი მოთხოვნილებანი, და ეს მოთხოვნილებანი, როგორც ახალი იარაღები, ქალაქსა და სოფელს შუა მიმოსვლის განშორების კვალობაზე, სოფელში გადადიოდა და იქ ვრცელდებოდა. ეს იყო ისეთი მოთხოვნილებანი, რომლების დაკმაყოფილებაც გლენების მრეწველობას არ შეეძლო. „ხამის“ და ბეწვეულის ალაგას მაუდი გაჩნდა, ხის ტყავისაგან გაკეთებულ ფესხაცმელების მაგიერათ ტყავის ჩექმები შემოვიდა და სხვ მილიტარიზმამაც, რომელსაც გლენების შეილება ქალაქებში მიჰყავს და მათ ქალაქის მოთხოვნილებებს აცნობს, ძალიან ხელი შეუწყო ამ განვითარებას. თუთუნის და არაყის ხმარების გავრცელება განსაკუთრებით მილიტარიზმის ბრალია. და ბოლოს ქალაქის მრეწველობის უაღრესობა ზოგიერთს დარგებში ისეთი დიდი განხდა, რომ გლენურ სამრეწველო ნაწარმოებთა წარმოება დროს და შრომის გაფლანკვა შეიქნა და ამიტომ გლენი იძულებული განხდა, ამ წარმოებისთვის თავი დაენებებია. ბამბის მრეწველობის განვითარებამ, მაგალთ, რომელიც ასე იაფ ფასიან ჩოთებს ამზადებს, ყველგან ძალიან შეჰკვეცა სელის მოყვანა გლენის საკუთარი მოთხოვნილებისათვის, და ბევრ ადგილას სრულიად მოსპო კიდევ.

გლენური საკუთარი ხმარებისთვის მწარმოებელი მრეწველობის დარღვევა ჯერ კიდევ საშუალო საუკუნოებში დაიწყო, როცა ქალაქური ხელოსნობა წარმოსდგა. მაგრამ ხელოსნობა ქალაქიდან სოფელში ძალიან ნელ-ნელა ვრცელდებოდა, იგი უფრო ქალაქის ახლო-მანლო ადგილებში დარჩა განსაზღვრული და ამიტომ მან გლენობის ცხოვრების პირობებზე ძალიან ცოტა გავლენა იქონია. ჯერ კიდევ იმ დროს, როცა სისმონდი გლენის ბედნიერებით აღტაცებაში მოდიოდა, იმერმანს გამოჰყავს ერთ თავის თხზულებაში („Münchhausen“) ერთი მსხვილი მესაკუთრე გლენი, რომელიც ასე ლაპარაკობს: „მართლა ჩერჩეტია ის, ვინც მჭედელს აძლევს, რის გაკეთებაც თითონ შეუძლია“. ამავე გლენზე არის იქვე ნათქვამი. „რომ იგი თავის სახლში კარების, ყუთების და სხვ. შემკეთებელი და ახლების გამკეთებელიც თითონ არისო. და რომ მოისურვოს, დურგლობასაც კი გასწევს და მეტათ კარგ შკაფს გააკეთებსო“. ისლანდიაში დღესაც სრულიად არ არსებობს განკერძოებული ხელოსნობა. გლენი იქ კიდევ თავისი საკუთარი ხელოსანია.

მხოლოთ კაპიტალისტური მრეწველობა არის ისეთი უაღრესობის მქონე, რომ იგი გლენის ოჯახურ მრეწველობას სწრაფათ აძევებს ასპარეზიდან; მხოლოთ კაპიტალისტურ მიმოსვლის მოწყობილობას, თავისი რკინის გზით, ფოსტით, გაზეთებით, გააქვს ქალაქის აზრი, შეხედულობანი და ნაწარმოები რული-

ად მიყრუებულ სოფლებშია ც-კი და ამგვარათ უმო-
რჩილებს ქალაქს არა მარტო ახლო-მანლო მდებარე
სოფლებს, არამედ მთელ სოფლის ხალხს - მრეწვე-
ლობის განვითარების პროცესს.

რამდენათაც ეს პროცესი წინ მიდის, რამდენა-
თაც გლეხის ოჯახური მრეწველობა ირღვევა, იმდენ-
ნათვე იზრდება გლეხისთვის ფულის საჭიროება.
გლეხს ახლა ჭირდება ფული არა მარტო იმისთვის,
რომ თავისი „ფუფუნების“ დამაკმაყოფილებელი ნაწარ-
მომოგები იყიდოს, ე. ი. ისეთი ნაწარმოებნი, რომლიე-
ბიც აუცილებელ საჭიროებას არ შეადგენს; არამედ,
ახლა მას ფული აუცილებლათ საჭირო ნაწარმოებების
საყიდლოთაც უნდება. ახლა მას უფულოთ წარმო-
ების განგრძობა, თავის შენახვა აღარ შეუძლია.

გლეხის ფულის მოთხოვნილების გაზრდისთანავე
გაეზარდათ აგრეთვე ფულის მოთხოვნილება იმ ბა-
ტონებსაც, რომელნიც გლეხს ჰყვლიფდენ, — ფეოდა-
ლურ ბატონებს, თავადებს და სხვა სახელმწიფო ძა-
ლის წარმომადგენლებს. ამის შედეგი იყო ის, რომ
გადასახადი, რომელსაც გლეხი წინეთ ნატურათ იხ-
დიდა, ახლა ფულით გადასახადთ აქციეს. ამასთან
ცდილობდენ, რასაკვირველია, რომ ეს გადასახადი
უფრო ზევით და ზევით აეწიათ. და ამით, რა თქმა
უნდა, გლეხისთვის ფულის მოთხოვნილება კიდევ
უფრო გაიზარდა.

ერთათ ერთი სახსარი გლეხისთვის ფულის შე-
საძენათ ის შეიქნა, რომ მას თავისი ნაწარმოებნი სა-
ქონლათ უნდა ექცია და ბაზარზე გაეჭანა გასაყიდათ.
მაგრამ, რასაკვირველია, ეს ნაწარმოებნი მისი უკან
ჩამორჩენილი მრეწველობის ნაწარმოებნი ვერაქნე-
ბოდა, რომლებს მყიდველი აღარაინ იყო, არამედ
ისეთი ნაწარმოებნი, რომლებსაც ქალაქის მრეწვე-
ლობა არ ამზადებდა. ამგვარათ გლეხი თან და თან
გახდა იმათ, როგორსაც მას ჩვენ დღეს ვხედავთ და
რაც ის წინეთ სრულებით არ ყოფილა: იგი მხოლოდ „
მეურნე შეიქმნა. მაგრამ რამდენათაც ეს ასე ხდებოდა,
რამდენათაც მეურნეობა მრეწველობისაგან განცალკე-
ვდა, იმდენათვე ვაჭრა დამოუკიდებლობა, სიმტკიცე
და მოთავსებულობა (Behaglichkeit), — თვისებები,
რომლებსაც სისმონდი აქა-იქ კიდევ ამჩნევდა გლეხე-
ბის ცხოვრებაში.

გლეხი ახლა ბაზრისგან დამოკიდებული შექნა,
იპ ბაზრისგან, რომელიც ტაროსზე უფრო თა-
ვის-ნება და ცვალებადია. ცუდი ტაროსის წინაღმდეგ
გლეხს შეეძლო რამდენათმე მაინც თავის დაცვა. იგი
გაიყვანდა თხრილებს და ამით კონჭიან ზაფხულის
მოქმედებას შეასუსტებდა: მოსარწყავ არხებს გამოი-
ყვანდა და გვალვას შეებრძოლებოდა; ვაზში ცეცხლს
აბოლებდა და ამით ევენახს ცივი ვაზაფხულისთვის
გაძლებინებდა და სხვ. მაგრამ ახლა, ახლა მას აღ-
არაერთარი სალსარი არ აქვს, რომ თავისი დაცემას
წინააღმდეგ და გაუყიდველი ხორბალი გასაყიდათ
ვახადოს. და, აი, სწორეთ ის, რაც წინეთ მისთვის
ღვთის წყალობ იყო, ახლა ღვთის რისხვით გარდაიქ-

ცა, ე. ი. კარგი მოსავალი. ეს ნათლათ გამოჩნდა
სახელობრ ამ საუკუნის დამდეგს, როცა დასავლეთ
ევროპაში სამეურნეო წარმოებას საზოგადოთ საქონ-
ლის წარმოების ხასიათი მიეცა, მაგრამ ვხები-კი გა-
ნუვითარებელი იყო, რაც სხვა და სხვა ადგილებში
გარდამეტის და ნაკლებულობის გასწორებას საძნე-
ლოთ ჰხდიდა როგორც მოუსავლობა თავებს სწევდა,
ისე კარგი მოსავალი თავებს სცემდა, აი, რათავები
ჰქონდა საურანგეთში პურის მოსავალს:

მოსავალი შუათანა რიცხვით ფასი ჰექტოლიტრის:

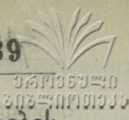
ჰექტარზე:

1816 წ.	9,73 ჰექტოლიტრა	28,31 ფრანკი
1817 "	—	36,16 "
1821 "	12,25	17,79 "
1822 "	—	15,49 "

ამ სახით საფრანგეთის მეურნეებმა 1821—22
წლებში შუათანა რიცხვით, ერთი მესამედით გადიდ-
ებულ მოსავალში ჰექტარზე 200 ფრანკი აიღეს, ე. ი.
ერთი მესამედით ხაკლები, ვინც 1816—17 წლებში.
ამას შემდეგ საკვირველი აღარაა ის ფაქტები, რომ იმ
დროს საფრანგეთის მეფემ პარლამენტს თავისი გულ-
მტკიენეულობა გამოუცხადა, არავითარ კანონს არ
შეუძლია „იმ ზარალის თავიდან აცილება, რომე-
ლიც გარდამეტი მოსავლისგანა წარმომდგარია“.

რამდენათაც სამეურნეო წარმოება საქონლის
წარმოებათ იქცეოდა, იმდენათვე შეუძლებელი ხდე-
ბოდა მწარმოებელს, როგორც ძველებურათ ნაწარ-
მოები, პარდაპირ მომხმარებელისთვის მიეყიდა. რამ-
დენათაც ფართოვდებოდა და შორს იწევდა ბაზრები,
რომლებსათვისაც სოფელს ნაწარმოებნი მოჰყავდა,
მით უფრო საქროებდა ეს უკანასკნელი შუა-კაცს.
და, აი, ვაჭარი ღებდა მომხმარებელსა და მწარმოე-
ბელს შორის; ის თვალ-ყურს ადევნებს ბაზრების მდ-
გომარეობას, უფრო ადვილათ ითვალისწინებს ბაზ-
რის პირობებს, ვინც სოფლელი, ის რამდენათმე ბა-
ზრობს კიდევ ბაზარზე და ამ ვარემოებას იყენებს
გლეხების გასაყვლეთათ.

ხორბლის და შინაური საქონლის ვაჭარს მალე
თან ერთვის მეევანშეც, თუ პირველი ერთ და იმავე
დროს ვაჭარიც და მეევანშეც არ იყო. ცუდი მოსა-
ვლის დროს გლეხს არ ჰყოფნის თავისი ფული,
რომ მოთხოვნილებანი დაიკმაყოფილოს. იგი
იძულებული ხდება, მეევანშის კრედიტს მიჰმარ-
თოს და თავისი მამული მეევანშეს დაუგირავოს. გლეხი
მეევანშის კაპიტალის ბრჭყალებში ვარდება და ძალიან
ძნელათაც აღწევს მას თავს. უფრო ხშირათ თავის
დაღწევა შეუძლებელი ხდება, მეევანშისგან დადებული
ტვირთი მეტათ მძიმე ჩნდება, ასე რომ ბოლოს
საქმე იმით თავდება, რომ გლეხის მამული „ტორ-
გით“ იყიდება და მეევანშე და აგრეთვე „ბორჩიკი“
კმაყოფილებიან. რაც წინეთ მოუსავლობამ, ცეცხ-
ლმა და მახვილმა ვერ შესძლო, ამას ახლა ხორბლის
და შინაური საქონლის ბაზრის კრიზისი ასრუ-

ლებს. ამას მოაქვს გლეხისთვის არა გარდამავალი უბედურობა, რომლის გასწორება შეიძლება; უფრო ხშირათ იგი აცლის გლეხს ხელიდან ცხოვრების სახსარს, მიწას, და ჰქმნის მას პროლეტარათ. თავისუფალი გლეხის კეთილ დღეობის, დამოუკიდებლობის და სიმტკიცის დასასრული სწორეთ იქ იწყება, როცა მისი ოჯახური მრეწველობა ირღვევა და როცა მას კისერზე ფულის გადასახადი ედება.

ქალაქის მრეწველობის განვითარებამ საფუძველი ჩაუყარა აგრეთვე გლეხის ოჯახის დარღვევასაც. წინეთ გლეხის მამული იმდენი მიწისგან შესდგებოდა, რამდენიც-კი გლეხის ოჯახის გაშლასა და ბატონისთვის ბეგრის გადასახდელათ საკმარისი იყო.

მაგრამ რაც უფრო და უფრო გლეხი ბაზრისგან დამოკიდებული ხდებოდა, რაც უფრო მეტ ფულის საჭიროებს ის, მაშასადამე, რაც უფრო დიდი გახდა ის გარდამეტი საკვები მასალებისა, რომლებიც მას უნდა მოემუშაებია და გაეყიდა, მით უფრო მეტი ბინა სჭირდებოდა გლეხს თავისი ოჯახის სიდიდესთან შედარებით, — თუ წარმოების წესს შეუცვლელს ვიგულისხმებთ, — რომ თავისი მოთხოვნილებანი დეკმაყოფილებია. ერთხელ არსებული წარმოების წესის შეცვლა თავის ნებაზე მას არ შეეძლო, არ შეეძლო აგრეთვე მამულის გადიდება — გაფართოებაც. მხოლოდ მას შეეძლო, საკუთარი ოჯახი შემცირებია, ზედ მეტი სამუშაოდ მამა-პაპეული ეზოსგან მოეშორებია და სხვის სასამსახუროთ გაეკზაენა, — ან მოჯამაგირეთ, სალდათათ, ან ქალაქის პროლეტარათ, ან და ამერიკაში ახალი ოჯახის დასაარსებლათ. ამგვარათ გლეხის ოჯახი მეტათ შემცირდა, დაატარა.

კიდევ ერთი სხვა გარემოებაც მოქმედებდა ამავე მიმართულებით. მეურნეობა ისეთი მოქმედება არაა, რომელიც სამუშაო ძალას მუდამ ერთნაირათ საჭიროებდეს. დრო გამოშვებით, ხენა-თესვისა და მკის დროს, ის მრავალ სამუშაო ძალას თხოულობს, სხვა დროს კი — თითქმის სულ არა. ზაფხულობით სამუშაო ძალის მოთხოვნილება მეურნეობაში ორჯერ, სამჯერ და ოთხჯერაც მეტია იმაზე, რაც ზამთრობით.

სულ სხვა ნაირათ იყო საქმე, როცა გლეხის ოჯახური მრეწველობა არსებობდა. თუ მაშინ გლეხის ოჯახი ყანის მუშაობას მორჩომილი იყო, შინ მუშაობდა, სამრეწველო ნაწარმოებებს ამზადებდა. ამ შინ მუშაობას დასასრული ეძლევა მაშინ, როცა გლეხის ოჯახური მრეწველობა ჰქრება. და, აი, აქ არის მეორე მიზეზი იმისა, რომ გლეხი თავის ოჯახს აპატარალებს; ის ამ დაპატარალებით თავიდან იშორებს ტყუილ მჭამლებს ზამთარში.

ჩვენ აქ მხოლოდ იმ გავლენაზე ვლაპარაკობთ, რომელიც აქვს გლეხთა ოჯახური მრეწველობის გაქრობას. ამ გავლენის შემცირება შეუძლია წარმოების შეცვლას მეურნეობაში; მაგალითათ, როცა ექსტენსიური ძოვის ეკონომია (Weidewirtschaft) შეიცვლება და მის ნაცვლათ ინტენსიური საქონლის მოშენება დაიწყება, რაც მეტ შრომას თხოულობს. მაგრამ მოხდება აგრეთვე წარმოებაში ისეთი ცვლილებაც,

რომელიც ზემოთ ნახსენებ გავლენას, შემცირების მაიერათ, აღიდებს კიდევ. მაგალითათ, ძველათ ჰურს ზამთარში ვალეწდენ ხოლმე, როცა უფრო მოცლილი იყვენ. საღეწი მაშინის შემოღებამ ამას სრულებით ბოლო მოუღო და ამით კიდევ ერთი მოტივი გაჩნდა გლეხის ოჯახის დაპატარაებისათვის. § 1

ისინი კი, რომლებიც შინ რჩებიან, იძულებული არიან, მით უფრო მეტი ჰაპან-წყვეტა გამოსცადონ, მაგრამ მიუხედავათ ამ ჰაპან-წყვეტისა, ისინი საკუთარის ძალ-ღონით მაინც ვერ ძლებულობდენ იმ დანაკლისის შევსებას, რომელიც მუშა ხელის გარეთ წასვლაზე წარმოსდგებოდა ხოლმე. საჭირო გახდა, დამხმარე მუშები მოეპოვებიათ, ქირაზე მომუშავენი დაქირათ, რომლებსაც გაცხარებული მუშაობის დროს ამუშაებდენ და შემდეგ, როცა სურდათ, ისევ დაითხოვდენ. რაც უნდა ძერი ყოფილიყო ამ მუშების ქირა, ეს მაინც ოჯახს უფრო იაფათ უჯდებოდა, ვინემ მუშის, ვითარცა ოჯახის წევრის, მთელი წლის განმავლობაში რჩენა. ქირაზე სამუშაოთ კი მოდიან ის გლეხები, რომლებიც პროლეტარებათ გახდენ, ან რომლებსაც პატარა ადგილიც აქვთ, მაგრამ ქირაზე გასვლით ცოტა ფულის შეძენასაც ჰფიქრობენ, აგრეთვე გლეხების ვაჟი და ქალიშვილები.

ეს განვითარება, რომელიც ერთა მხრით საქირაო მუშების საჭიროებას ჰქმნის, ჰქმნის მეორე მხრით ასეთ მუშებსაც. ის ჰხდის პროლეტრებათ ზოგიერთ გლეხებს, აპატარაებს გლეხის ოჯახს, როგორც ეს უკვე ვნახეთ, და გლეხთა ზედ-მეტ ვაჟ — და ქალიშვილებს შრომის ბაზარზე ერეკება. და ბოლოს იგივე განვითარება ძალას ატანს წვრილ მესაკუთრე გლეხს, დრო გამოშვებით თავის მამულს მოშორდეს და სხვაგან მუშაობით ფული შეიძინოს. ამისი მიწა-ადგილი ისე პატარაა, რომ აქედან მიღებული მოსავალი მას ძლივსა ჰყოფნის, მას არაერთარი სამეურნეო ნაწარმოები არა აქვს, რომ ბაზარზე გაიტანოს გასაყიდათ, ერთათ ერთი საქონელი, რომლის გაყიდვა მას შეუძლია, საკუთარი სამუშაო ძალა არის, რომელიც მისი მამულის დასამუშაებლათ მხოლოდ დრო გამოშვებით არის საჭირო. და, აი, ამ ძალის გაყიდვის ერთ-ერთი საშუალებათა კანიც მსხვილ სამეურნეო წარმოებაში ქირაზე მუშაობა არის.

ძველი დროის გლეხის ოჯახური კომმუნის ალაგას, რომელიც მხოლოდ საკუთარი ძალ-ღონით საკუთარ მამულს ამუშაებდა, ახლა მსხვილ მესაკუთრე გლეხთა ეკონომია ჩნდება, მრავალი დაქირაებული მუშებით, რომლებიც მემამულის კომანდის ქვეშ ყანას მუშაობენ, შინაურ საქონელს წყევენ, მოსავალს აგროვებენ.

კლასიური განხეთქილება მკვეფველთა და გაცლფეფილთა, ქონების პატრონთა და პროლეტარებს შორის, სოფელშიაც ვრცელდება და ჰმლის ძველებურ ჰარმონიას ინტერესებისას.

მთელი ეს პროცესი, როგორც უკვე ვთქვით, საშუალო საუკუნოებში დაიწყო, მაგრამ მხოლოდ კაპიტალისტურმა წარმოებამ წესმა მეტათ დაიქარა და საზოგადოთ გახდა იგი. ეს პროცესი ვერ კიდევ არ არის დასრულებული. დღესაც კიდევ ახალ-ახალი

მხარეები, ახალ-ახალი დარგები გლეხური წარმოებისა საკუთარი მოხმარების ხასიათს ჰკარგავენ და საქმის წარმოების ხასიათს ლებულობენ; დღესაც გლეხისთვის ფულის მოთხოვნილება თან-და-თან იზრდება, ოჯახის წევრთა მუშაობა ნაქირავები მუშების შრომით იცვლება. ამგვარათ კაპიტალისტური წარმოების განვითარება ქალაქში ძირიანათ არყევს და ანგრევს გლეხის არსებობის პირობებს სოფელში; ანგრევს — ასე ვთქვათ — შორიდან, ქალაქიდან.

მაგრამ კაპიტალი მართო მრეწველობით არ კმაყოფილდება. როგორც კი საკმაოდ ძლიერდება, გადადის სოფელში და მეურნეობასაც ეპატრონება.

ფ. პატრიშვილი.

მცირეწლოვან დამნაშავეთა თავ შესაფარი ზემო სეჭალაში.

შეიძლება ბევრმა არც კი იცოდეს, რომ ზემო ავქალაში არსებობს ესრეთ წოდებული „მცირეწლოვან“ დამნაშავეთა თავშესაფარი (კალონ-ა). ნუ თუ სირცხვილი არ არის არ ვიცოდეთ ასეთი დაწესებულების არსებობა, რომელშიაც ჰპოულობენ ხსნას ზნეობით და გონებით დაცემისაგან ლარბ-ლატაკნი მცირე წლოვანნი? რომელთაც ვინ იცის რა ბოროტებამდის და გარყენილობამდის მიიყვანდა ლუკმაპური უქალაობა, რომ ეს თავშესაფარი არ ყოფილიყო მათი მხსნელი და მანუგეშებელი! სირცხვილია არ ვიცოდეთ ასეთი თავ შესაფარის არსებობა, მაგრამ ისიც საოცარია, მცირეწლოვანთ რომ დამნაშავეებს ვუწოდებთ, მაშინ როდესაც დამნაშავენი არიან მათი მშობლები, რომლებმაც ვერ დააყენეს მცირე წლოვანნი ჭეშმარიტ გზაზე, ის წრე, რომელშიაც ისინი აღიზარდნენ, ის წესწყობილება, რომელიც ჩვენში არსებობს, ის ეკონომიური მდგომარეობა, რომელშიაც ხალხი იმყოფება... დიან, დამნაშავეა საზოგადოება, და მცირეწლოვანნი კი უმრთლოთ არიან დამნაშავეის სახელით შეურაცხყოფილნი. დამნაშავეა საზოგადოება, რომელსაც ცოტათ თუ ბევრათ კიდევ შეუგნია ეს დანაშაულობა და დაუარსებია მცირეწლოვანთა თავშესაფარი; მხოლოდ ასეთი შეგნებული ადამიანი ცოტა აღმოჩენილა: სულ 400-მდე წევრი ჰყავს იმ „საზოგადოებას“, რომელმაც კავკასიაში უნდა დაარსოს თავშესაფარები. ვანა დანარჩენთაგან არ არიან ყურადღების ღირსნი ის უპატრონოთ და უსახლკაროთ დაგდებული მცირეწლოვანნი, რე მღებიც იძულებულნი არიან ლუკმაპურის მოპარებისათვის სულით და ხორციით გაირყენან? მე-90 წლებში შემდგარმა „კავკასიის საზოგადოებამ“, მხოლოდ ერთი თავშესაფარის დაარსება შესძლო 1895 წ. რომელშიაც ამ ჟამათ 44 მოსწავლე ირიცხება. ვანა ეს ერთი თავშესაფარი საკმაოდ მთელი კავკასიისათვის? სრულებითაც არა. მაგრამ სხვა თავშესაფარზე რა უნდა ვთქვა, როდესაც ეს ერთიც არ არის მატარიალურათ უზრუნველ ყოფილი ჩვენი გულგრილობისა და დაუდევრობის გამო. იმედია ჩვენი საზოგადოება ყურადღებას მიაქცევს შემდგომ

მანც ამ დაწესებულებას და არ დაიშურებს თავი შესაფარისათვის თავის წელიწადს. ეს იმედი მიათქვამდა, რადგან „კავკასიის საზოგადოების“ მმართველობას ისეთი პატივცემული პირები შეადგენენ, რომელნიც სულით და გულით ცდილობენ თავშესაფარი ყოველ მხრივ უზრუნველ ყოფილი იყოს. მათი დაუღალავი შრომა-მეცადინეობა საკმაოდ დაჩნეცია თავ-შესაფარს ზემო ავქალაში, რომელიც გასულ წლებში ოქროყანაში არსებობდა, იჯარით აღებული მამულში. დღეს თავშესაფარს თავისი საკუთარი მიწა აქვს სიერციით 40 დესიატინამდე, აქვს საკუთარი სახლები, თუმცა ეს სახლები ვერ ამჟამოფილებს თავშესაფარის საჭიროებებს. რაც შეეხება სწავლა-აღზრდის საქმეს თავშესაფარში, თავისი დაუღალავი შრომით და მამობრივი მზრუნველობით შეწინებრათ მოუწყვია ბ-ნ კ. შ. ჰყონას, რომელიც დიდხანი არ არის, რაც ამ თავშესაფარის მმართველათ დაინიშნა. მის შრომას შესამჩნევი ნაყოფი გამოუღია: მნახველს აღტაცებაში მოიყვანს ბავშვების ზდილობა-თავაზიანობა; საკმაოდ კარგი წერა-კითხვა, მშვენიერი ვალობა, საკმაოდ კარგათ ცოდნა თავ-თავისი ხელობებისა (აქ ასწავლიან მებაღეობას, ღურგლობას, მეწაღეობას, ჭრა-კერვას და სხ.) პატივისცემის ღირსია ყოველი ჭეშმარიტი მასწავლებელი, მაგრამ უმეტესათ პატივსაცემია უკუღმართი ცხოვრების მიზეზით დამნაშავეებათ წოდებულ მცირეწლოვანთა მასწავლებელი და გამწვრთნელი.

საქველ-მოქმედო საქმე

20 ივნისს ქ. ბათუმში საკვირაო სკოლის სსსარ-გებლათ გამართული სსსაღსო წარმოდგენისაგან შემოკიდა ბილეთების გაყიდვისაგან 135 მან. 63 კაპ. გასაგალი იყო: თუბკრის ქიჩა—25 მან. მარტების ფასი—17 მანეთ. 16 კაპ., აფიშების ფასი და დარბეგა—5 მან. ბილეთების ფასი—1 მანეთი, მარტიკასკეს—4 მან., რეკვიზიტი—3 მან., ორი რეკლეგამმის 3 მან, 60 კაპ., ეტლის ქიჩა—3 მან. 50 კაპ., მსახურებს—2 მან. წგრი-დმანი სარჯი 35 კაპ. სულ სარჯი იყო. 64 მ. 64 კაპ. წმინდა დარჩა 70 მან. 99 კაპ. აქედან 30 მანეთი იქნა გადადებული სსსაღსო წარმოდგენების გასამართავათ, სოლო დანარჩენი 41 მანეთი გარდაეცა საკვირაო სკოლას. წარმოდგენის გამტკ ანა სოლორაშვილი.

„კვალის“ ფოსტა.

ბ. ან. ჩ — ქს: რომ ვარგებულოყო ხომ დავებქდავდით. ნუ თუ ესეც ძნელი მისახვედრია?

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ. წერეთლისა.